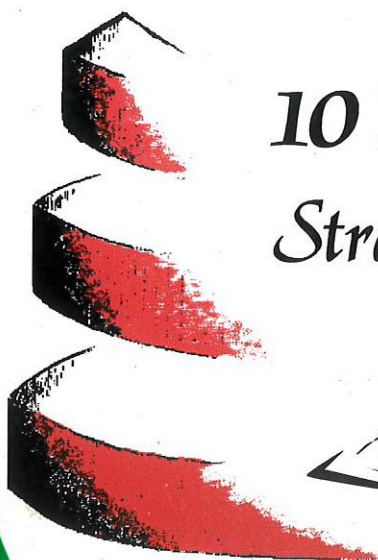


**CENTRUM SZKOLENIA  
STRAŻY GRANICZNEJ**

**16**

*PROBLEMY OCHRONY GRANIC*



*10 lat*

*Straży Granicznej*



*Wydanie jubileuszowe*

**Kętrzyn**

**2001**

*PROBLEMY OCHRONY GRANIC*

**10 lat**

*Straży Granicznej*

*Wydanie jubileuszowe*

BIULETYN

NR 16

---

KĘTRZYN

2001

KOMITET REDAKCYJNY: Marek Waszczuk (przewodniczący),  
Adam Rydel (sekretarz),  
Marek Łyczek, Ryszard Kuczyński,  
Andrzej Masłoń, Andrzej Rak,  
Janusz Romaniak, Andrzej Tkacz (członkowie),  
Katarzyna Dzieszkiwicz (redaktor)

Redaktor naukowy  
Janusz Romaniak

© Wszelkie prawa zastrzeżone.

**ISSN 1505-1757**

CENTRUM SZKOLENIA  
STRAŻY GRANICZNEJ  
Kętrzyn 2001  
ark. wyd. 4,8  
ark. druk. 6,6

---

Druk: „Poligrafia” CSSG Kętrzyn  
Zam. nr ....., nakład 300 egz.

## Spis treści

Wstęp .....	5
Marek P a p r o c k i: Geneza powstania i rozwój szkoły do roku 1991 .....	7
Andrzej M a s ł o ń: Ewolucja systemu kształcenia funkcyj- nariuszy Straży Granicznej na przestrzeni 10 lat .....	19
Dariusz G a ł e k: Rys historyczny Zakładu Kontroli Ruchu Granicznego .....	29
Kazimierz L a s k o w s k i, Wojciech W r ó b e l: 10 lat techniki w łączności i informatyce .....	43
Andrzej T k a c z: 10 lat Zakładu Ogólnego Centrum Szkolenia Straży Granicznej .....	55
Marek Ł y c z e k: Historia i dzień dzisiejszy Zakładu Służby Granicznej .....	71
Zbigniew K ę p a: Duszpasterstwo funkcjonariuszy Straży Granicznej w Kętrzynie .....	83

**mjr mgr Marek Paprocki**

CS SG w Kętrzynie

## **GENEZA POWSTANIA I ROZWÓJ SZKOŁY DO ROKU 1991**

Potrzeby kadrowe dla nowo powstałych po II wojnie światowej Wojsk Ochrony Pogranicza spowodowały, że już 21.09.1946 r. ukazał się rozkaz Naczelnego Dowództwa WP nr 0153/Org, w którym na bazie rozformowywanej Oficerskiej Szkoły Piechoty nr 3 w Inowrocławiu polecono zorganizowanie Centrum Wyszkożenia WOP z siedzibą w Rawiczu. Różnorodne trudności, w tym problemy lokalowe, na jakie natrafiono spowodowały, że Zarządzeniem nr 0210 z dnia 23.02.1947 r. zmieniono miejsce dyslokacji na Ostródę. 1 maja 1947 r. Centrum rozpoczęło działalność szkoląc oficerów i podoficerów dla potrzeb WOP. Od maja 1947 r. do października 1949 r. zorganizowano 4 kursy oficerskie i 4 kursy podoficerskie, na których przeszkolono 465 oficerów, dowódców pododdziałów granicznych oraz pracowników sztabu, 27 oficerów specjalistów z zakresu szkolenia i wykorzystania psów służbowych, 696 podoficerów zawodowych i nadterminowych, a także 360 szeregowych i podoficerów – przewodników psów służbowych.

W międzyczasie rozkazem organizacyjnym Naczelnego Dowództwa WP nr 055/Org z dnia 20.03.1948 r. zmieniono nazwę Centrum na Centrum Wyszkożenia Ochrony Pogranicza (OP). Do 1949 r. formacja otrzymywała kadre ze szkół oficerskich MON, którą przeszkalano z problematyki granicznej. Kiedy jednak 01.01.1949 r. WOP przeszły z resortu MON pod kompetencje Ministerstwa Bezpieczeństwa Publicznego zdecydowano się, biorąc również pod uwagę konieczność zmian organizacyjnych oraz zaostrzającą się sytuację międzynarodową, utworzyć Oficerską Szkołę WOP na bazie Centrum Wyszkożenia. Powołał ją rozkazem nr 075 z dnia 06.08.1949 r. Minister Bezpieczeństwa Publicznego. Z kolei rozkazem nr 078 z dnia 08.09.1949 r. przeniesiono szkołę do Kętrzyna, ponieważ pomieszczenia w Ostródzie nie nadawały się na jej siedzibę.

2 listopada 1949 r. naukę w Oficerskiej Szkole Wojsk Ochrony Pogranicza w Kętrzynie rozpoczął oficjalnie pierwszy rocznik podchorążych.

Szkolenie obejmowało:

- zespół przedmiotów specjalistycznych wykładanych w Cyklu Specjalnym,
- zespół przedmiotów ogólnowojskowych wykładanych w Cyklu Ogólnowojskowym,
- zespół przedmiotów ogólnokształcących, w tym szkolenie polityczne, realizowanych w Cyklu Społeczno-Politycznym i Przedmiotów Ogólnokształcących.

Pierwsza promocja oficerów politycznych odbyła się już 22.12.1949 r. Było to uwieńczeniem rozpoczętego w maju 1949 r. kursu w Centrum Wyszkożenia w Ostródzie.

Począwszy od 1953 r. OS WOP zaspokajała potrzeby kadrowe zatrudniając własnych absolwentów. Rozbudowano też strukturę szkoły zwiększając liczbę batalionów podchorążych oraz tworząc nowe cykle szkoleniowe: ogniowy, specjalny i przedmiotów ogólnokształcących. Od 1953 r. dotychczasowy dwuletni system szkolenia zamieniono na trzyletni. W 1957 r. w szkole, tak jak i w całej formacji, zaszły zmiany będące rezultatem przeobrażeń, jakie nastąpiły w kraju i poza jego granicami. Dokonano redukcji części etatów, znacznie zmniejszono nabór do szkoły oficerskiej, zlikwidowano bataliony zastępując je kompaniami. Podwyższono kryteria naboru do szkoły itp.

W latach 1960-1963 szkoła oprócz szkolenia kadr dla potrzeb WOP realizowała w systemie kursowym proces szkolenia oficerów Służby Bezpieczeństwa i Milicji Obywatelskiej. Łącznie na pięciu kursach przeszkolono 385 oficerów SB i MO. Za zasługi położone w kształceniu kadr dla potrzeb WOP Rada Państwa w dniu 27.09.1962 r. nadała szkole sztandar wojskowy.

Nowy etap w rozwoju WOP – a co za tym idzie – i szkoły rozpoczął się w 1965 r. 1 lipca formacja graniczna została podporządkowana Ministrowi Obrony Narodowej. Nastąpiły zmiany w dotychczasowym systemie szkolenia zawodowego. W 1968 r. zlikwidowano Oficerską Szkołę WOP tworząc w jej miejsce pierwszą Szkołę Podoficerów Zawodowych

WOP z rocznym okresem kształcenia. Zmianę motywowano tym, że własne szkolnictwo MON zapewni obsadę oficerską WOP tym bardziej, że otrzymało ono status naukowy uzyskując I stopień szkół wyższych. Dlatego też rozformowanie OS WOP tłumaczono i tym, że nie spełnia ono warunków lokalowych i wyposażeniowych aby uzyskać rangę szkoły wyższej I stopnia. W rezultacie w 1967 r. rozpoczęto po raz pierwszy nabór kandydatów do WSOWZmech. im. Tadeusza Kościuszki we Wrocławiu, w której zorganizowano pododdział przeznaczony wyłącznie dla potrzeb WOP.

5.11.1969 r. Minister Obrony Narodowej Zarządzeniem nr 61 powołał do życia w Kętrzynie Szkołę Chorążych WOP. Nauka w niej trwać miała 2 lata, a przyjmować miano absolwentów liceów ogólnokształcących i średnich szkół zawodowych. Z kolei 15.07.1970 r. Szef Sztabu Wojsk Wewnętrznych Zarządzeniem Nr 022 powołał do życia w Kętrzynie Ośrodek Szkolenia Wojsk Wewnętrznych. Miał on kształcić żołnierzy korpusu Bezpieczeństwa Wewnętrznego, a także funkcjonariuszy MO pełniących służbę w Granicznych Placówkach Kontrolnych (od 1965 r. przejścia graniczne znajdowały się w gestii Ministra Spraw Wewnętrznych, stąd służbę w nich pełnili funkcjonariusze MO, żołnierze WOP ochraniali tylko tzw. „zieloną granicę”).

Rozformowanie Oficerskiej Szkoły WOP i powstanie na jej bazie szkoły Podoficerskiej, Szkoły Chorążych oraz Ośrodka Szkolenia Wojsk Wewnętrznych spowodowało wiele zmian etatowych i organizacyjnych.

W 1971 r. w związku z ponownym podporządkowaniem WOP Ministerstwu Spraw Wewnętrznych, a także włączeniem przejść granicznych w struktury i kompetencje WOP, decyzją Ministra Spraw Wewnętrznych i Zarządzeniem Szefa Sztabu WOP nr 069, z dnia 11.07.1972 r., zmieniono nazwę Ośrodka Szkolenia Wojsk Wewnętrznych na Ośrodek Szkolenia WOP.

W wyniku wieloletnich starań, aby podchorążowie III i IV roku mogli kontynuować studia w Ośrodku Szkolenia w Kętrzynie, podjęto decyzję utworzenia w Kętrzynie filii WSOWZmech. Oficjalnie powołano ją do życia 14.09.1979 r., choć pierwsi podchorążowie III roku WSOWZmech. rozpoczęli naukę w Kętrzynie 01.04.1978 r. Od tej pory struktura szkolenia w szkole przedstawiała się następująco:

- Filia WSOWZmech. III i IV rocznik podchorążych,

- Szkoła Chorążych WOP – kształcenie 9 miesięcy,
- Szkoła Podoficerska WOP – kształcenie 6 miesięcy (działała doraźnie w zależności od potrzeb kadrowych od 1975 r.),
- Kurs kształcenia żołnierzy zawodowych WOP.

Wzbogacenie bazy dydaktycznej oraz wprowadzenie nowych kierunków kształcenia spowodowało podjęcie decyzji o kolejnej zmianie nazwy ośrodka. Na podstawie Zarządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych nr 054 z dnia 12.09.1980 r. oraz Zarządzenia Dowódcy WOP nr 949 z 19.09.1980 r. przeformowano Ośrodek Szkolenia w Centrum Szkolenia WOP. Podobnie jak Ośrodek, Centrum miało kształcić dla potrzeb WOP:

- podchorążych Filii WSOZmech. – kandydatów na oficerów WOP,
- kadetów – kandydatów na chorążych WOP,
- podoficerów przyjętych do zawodowej służby wojskowej WOP,
- oficerów i chorążych WOP na kursach doskonalenia i przekwalifikowania,
- kadre zawodową na kursach przeszkolenia.

Po wielu latach starań, unowocześniania i rozbudowy bazy szkoleniowej, podnoszenia kwalifikacji zawodowych kadry dydaktycznej i dowódczej CS WOP, w 1985 r. po raz pierwszy w Kętrzynie znalazły się cztery roczniki podchorążych WSOWZmech., a szkoła urosła do rangi szkoły wyższej. Od tej pory proces kształcenia oficerów dla potrzeb formacji odbywał się w Centrum Szkolenia.

Zapoczątkowane w 1989 r. zmiany ustrojowe w Polsce wpłynęły między innymi na decyzję władz odnośnie przebudowy i przystosowania systemu ochrony granic do nowych warunków społeczno-politycznych państwa. Wiązało się to z koniecznością przebudowy nie tylko systemu ochrony państwa, ale również szkolnictwa zawodowego. Punktem wyjścia stała się uchwalona przez Sejm RP 12 października 1990 r. Ustawa o Straży Granicznej, w oparciu o którą Minister Spraw Wewnętrznych wydał Zarządzenie nr 47 z dnia 16.05.1991 r. o rozformowaniu WOP i utworzeniu Straży Granicznej. Konsekwencją tego było wydanie przez Komendanta Głównego SG Zarządzenia nr 21, w którym w miejsce Centrum Szkolenia WOP powołano do życia Centrum Szkolenia Straży Granicznej.





Odgruzowywanie koszar



Wyjazd na zajęcia 1955 r.



Wypracowanie decyzji



Przygotowanie do przysięgi



Egzamin podchorążych z taktyki 1956 r.



Po promocji



Egzamin podchorążych 1959 r.



Gen. Eugeniusz Dostojewski promuje na pierwszy stopień oficerski 1963 r.



Egzamin z wychowania ogniowego sierpień 1968 r.



Podczas zajęć z łączności

Po roku od utworzenia Centrum, Komendant Główny Straży Granicznej dr Jan Wojcieszczuk Decyzją Nr 19 z dnia 6.07.1992 r. nadał Centrum Szkolenia SG sztandar, którego uroczyste wręczenie nastąpiło w dniu 14.11.1992 r. Aktu poświęcenia sztandaru dokonał Biskup Polowy Wojska Polskiego gen. bryg. Sławoj Leszek Głódź. W ten sposób zakończył się kolejny etap w historii szkoły i rozpoczął nowy, jakże odmienny od poprzednich.



Poświęcenie sztandaru przez Biskupa Polowego WP S.L. Głódzia





**ppłk mgr Andrzej Masłoń**

CS SG w Kętrzynie

## **EWOLUCJA SYSTEMU KSZTAŁCENIA FUNKCJONARIUSZY STRAŻY GRANICZNEJ NA PRZESTRZENI 10 LAT**

W 1991 r. doszło do istotnych zmian organizacyjnych w systemie ochrony granicy państwowej. To z kolei wpłynęło na daleko idące zmiany w systemie kształcenia i przygotowywania kadr dla potrzeb nowo tworzonej formacji, w miejsce rozformowanych Wojsk Ochrony Pogranicza. 16 maja 1991 r. utworzona została Straż Graniczna jako formacja policyjna.<sup>1</sup>

Straż Graniczna jako jednolita umundurowana i uzbrojona formacja stała się organem administracji państwowej. Zmienił się również zakres i charakter zadań, które zdefiniowane zostały w sposób następujący:

- ochrona granicy państwowej,
- organizowanie i dokonywanie kontroli ruchu granicznego,
- wydawanie zezwoleń na przekraczanie granicy państwowej,
- rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw, wykroczeń oraz ściganie ich sprawców w zakresie ochrony granicy państwowej,
- zapewnienie porządku publicznego w przejściach granicznych i w strefie nadgranicznej,
- utrzymywanie i ochrona znaków granicznych i urządzeń służących do ochrony granicy,
- wykonywanie postanowień umów międzynarodowych o stosunkach prawnych na granicy państwowej,
- gromadzenie i przetwarzanie informacji z zakresu ochrony granicy państwowej i kontroli ruchu granicznego,
- nadzór nad eksploatacją polskich obszarów morskich,
- zapobieganie transportowaniu przez granicę państwową odpadów,

---

<sup>1</sup> Ustawa z dn. 12.10.1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. nr 78, poz. 462 z późn. zm.).



– szkodliwych substancji, materiałów promieniotwórczych i narkotyków.<sup>2</sup>

Zmiany te spowodowały początkowo przebudowę programów kształcenia a później zmianę całego systemu przygotowania i doskonalenia kadr. Programy Podoficerskiej Szkoły Zawodowej WOP, Szkoły Chorążych WOP i filii WSOWZmech. zostały dostosowane do nowych warunków i zadań, jakie postawiono przed Strażą Graniczną.

W tym samym czasie doszło do zmian organizacyjnych w strukturze komórek dydaktycznych. W miejsce dotychczasowych cykli szkoleniowych utworzone zostały zakłady. Powołane zostały następujące komórki dydaktyczne:

- Samodzielny Zakład Podstaw Służby Granicznej,
- Zakład Prawa i Nauk Humanistycznych,
- Zakład Łączności i Informatyki,
- Zakład Ogólnozawodowy.

Czas trwania nauki w Podoficerskiej Szkole Zawodowej nie uległ zmianie. W dalszym ciągu został zachowany 6-miesięczny okres szkolenia dla elewów. Wprowadzony został również 4-miesięczny cykl szkolenia dla funkcjonariuszy (już nie żołnierzy) skierowanych z jednostek granicznych. Program realizowany był w następujących działach przedmiotowych:

1. Dział ogólnokształcący (16,2 % czasu przeznaczanego na kurs):
  - Język obcy (zachodni),
  - Elementy historii Polski i formacji granicznych,
  - Elementy psychologii, socjologii i pedagogiki,
  - Geografia polityczna świata.
2. Dział specjalistyczny (52,43 %):
  - Służba graniczna,
  - Kontrola ruchu granicznego,
  - Wybrane zagadnienia prawa, kryminalistyki i kryminologii,
  - Wybrane problemy działań operacyjno-rozpoznawczych.
3. Dział uzupełniający (31,37 %):

---

<sup>2</sup> Ibidem.

- Wychowanie fizyczne,
- Szkolenie strzeleckie,
- Organizacja działań SG w sytuacjach szczególnych,
- Szkolenie łączności,
- Zabezpieczenie działań granicznych,
- Regulaminy i przepisy SG,
- Podstawy informatyki.

Podoficerowie przygotowani byli w dwóch specjalnościach tj. kontrola ruchu granicznego i graniczna.<sup>3</sup>

Nauczanie w Szkole Chorążych trwało w zależności od systemu naboru kandydatów: 11 miesięcy – dla kandydatów z cywila, 9 miesięcy – dla kandydatów zasadniczej służby w Straży Granicznej, 5 miesięcy – dla absolwentów Podoficerskiej Szkoły Zawodowej Straży Granicznej.

Kadeci przygotowywani byli w trzech specjalnościach:

- łączność,
- graniczna,
- kontrola ruchu granicznego.

Program Szkoły Chorążych Straży Granicznej również realizowany był w trzech działach przedmiotowych, z których pierwszy – ogólnokształcący nie różnił się przedmiotowo od programu Podoficerskiej Szkoły Zawodowej. Różnica polegała tylko na zwiększonym udziale, bo wynoszącym 23,25 % czasu przeznaczanego na kurs. Był on obszerniejszy pod względem treściowym.

Drugi dział, poza takimi samymi przedmiotami jak w szkoleniu podoficerów, zawierał dodatkowo przedmioty specjalistyczne dla kierunku łączności. Na tym kierunku realizowane były takie przedmioty jak:

- Podstawy elektroniki,
- Praca na urządzeniach,
- Sprzęt łączności,
- Podstawy teletransmisji,
- Podstawy utajniania informacji,

---

<sup>3</sup> Ramowy program kształcenia elewów Podoficerskiej Szkoły Zawodowej Straży Granicznej, Kętrzyn 1991.

– Prace warsztatowe.

Nie realizowano przedmiotu „Wybrane zagadnienia prawa, kryminalistyki i kryminologii”.

Specjalności kontrola ruchu granicznego i graniczny różniły się tylko liczbą godzin przeznaczonych na poszczególne przedmioty tzn. służbę graniczną i kontrolę ruchu granicznego. Cały dział zawierał 52 % ogólnej ilości czasu przeznaczonego na realizację procesu kształcenia.<sup>4</sup>

Trzeci dział, uzupełniający, był identyczny pod względem przedmiotowym do analogicznego w Podoficerskiej Szkole Zawodowej, natomiast pod względem treściowym był nawet zawężony. Zawierał 24 % czasu ogólnego.

W programach obu szkół ograniczono do minimum przedmioty wojskowe, a później nawet zupełnie je wyeliminowano. Na to miejsce wprowadzona została problematyka prawnicza, języki obce, zdecydowanie zwiększono liczbę godzin dla przedmiotów specjalistycznych.

W realizacji programów przeważać miały formy i metody zajęć aktywizujące słuchaczy. Podstawową formą były zajęcia praktyczne.

Reorganizacją i aktualizacją programów kształcenia objęta została również Filia Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Zmechanizowanych. W 1991 r. zaprzestano naboru na pierwszy rok studiów. W Kętrzynie pozostał II, III i IV rocznik podchorążych. Nowy rok akademicki 1991/92 rozpoczęli podchorążowie w nowej sytuacji, jako funkcjonariusze Straży Granicznej, z nowymi programami. Podchorążowie II roku studiów realizowali jednolity program. Na III i IV roku wprowadzona była specjalizacja na poszczególnych kierunkach:

- ogólnograniczny,
- kontrola ruchu granicznego.

Studia II i III roku kończyły się miesięczną praktyką zawodową w oddziałach Straży Granicznej, natomiast na IV roku 3-miesięczną praktyką specjalistyczną, odbywaną bezpośrednio przed zakończeniem studiów, na stanowiskach przewidzianych do objęcia po promocji.

---

<sup>4</sup> Ramowy program szkolenia kadetów szkoły Chorążych Straży Granicznej, Kętrzyn 1991.

W programach kształcenia podchorążych, podobnie jak w poprzednich programach, również zostały wyeliminowane typowe przedmioty wojskowe. Zwiększył się zakres przedmiotów prawniczych, organizacji, kierowania i zarządzania oraz działań antyterrorystycznych.

Program przewidywał następujące działy i poddziały przedmiotowe:

1. Dział ogólny:
  - poddział nauk humanistycznych,
  - poddział ogólnokształcący,
  - poddział prawniczy.
2. Dział specjalistyczny:
  - poddział służby granicznej,
  - poddział organizacji i kierowania obroną granicy państwowej,
  - poddział kontroli ruchu granicznego.
3. Dział uzupełniający:
  - poddział obronny,
  - poddział techniczno-kwatermistrzowski.<sup>5</sup>

W 1994 r. odbyła się ostatnia promocja podchorążych Filii Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Zmechanizowanych, a zatem również filia wrocławskiej uczelni przestała funkcjonować w Centrum Szkolenia Straży Granicznej. Zakończył się również 4-letni tryb przygotowania kadry oficerskiej dla potrzeb Straży Granicznej.

W celu zapewnienia ciągłości dopływu kadry oficerskiej do Straży Granicznej w 1991 r. została utworzona grupa pilotażowa w liczbie 15 funkcjonariuszy na pierwszym roku trzyletnich studiów zawodowych w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie. Grupa ta rozpoczęła studia według wspólnie opracowanego programu przez Centrum Szkolenia SG i uczelnię policyjną, który przewidywał dwa lata nauki w WSPol., trzeci rok w Centrum Szkolenia SG. Koncepcja ta została przyjęta i jest realizowana do chwili obecnej.

Potrzeby kadrowe okazały się jednak dużo większe, szczególnie w początkowym okresie funkcjonowania nowej formacji. Wychodząc naprzeciw tym potrzebom w 1992 r. wprowadzona została nowa, kolejna

---

<sup>5</sup> Ramowy program kształcenia podchorążych Straży Granicznej (II, III i IV rok), Kętrzyn 1991.

forma kształcenia kadry oficerskiej, jaką było powołanie Studium Oficerskiego.

Studium Oficerskie SG zostało określone jako wyższy kurs kształcenia kandydatów na oficerów Straży Granicznej, w formie studiów podyplomowych w systemie stacjonarnym oraz zaocznym.

O przyjęcie do Studium ubiegać się mogli funkcjonariusze Straży Granicznej będący w okresie służby przygotowawczej i stałej, legitymujący się dyplomami wyższych uczelni.

Nauka w Studium trwała 7 miesięcy. Podstawowym celem kształcenia specjalistycznego było wszechstronne przygotowanie funkcjonariuszy Straży Granicznej pod względem wiedzy teoretycznej i umiejętności praktycznych do samodzielnego wykonywania obowiązków określonych dla stanowisk oficerskich w Straży Granicznej.

Zawarte w programie treści nauczania realizowane były poprzez następujące przedmioty:

- Etyka zawodowa,
- Historia straży granicznej,
- Kontrola ruchu granicznego,
- Czynności operacyjno-rozpoznawcze,
- Organizacja i kierowanie ochroną granicy,
- Prawo graniczne,
- Zabezpieczenie działań granicznych,
- Wybrane zagadnienia z kryminalistyki i kryminologii,
- Terenoznawstwo,
- Wstęp do prawoznawstwa,
- Prawo karne skarbowe,
- Prawo karne materialne,
- Prawo wykroczeń,
- Prawo karne procesowe,
- Wybrane zagadnienia prawa cywilnego i gospodarczego,
- Prawo celne i dewizowe,
- Podstawy informatyki i łączności,
- Organizacja działań SG w sytuacjach szczególnych,

- Musztra i regulaminy SG,
- Szkolenie strzeleckie,
- Wychowanie fizyczne,
- Ochrona praw człowieka.<sup>6</sup>

W zdecydowanej większości zajęcia realizowane były w formie wykładów, seminariów i ćwiczeń w gabinetach. Bardzo mało zajęć miało charakter praktycznego działania, zdobywania umiejętności i nawyków.

W 1993 r. nastąpiła kolejna zmiana koncepcji systemu kształcenia funkcjonariuszy SG. Podstawowym założeniem nowego systemu było objęcie wszystkich funkcjonariuszy przyjmowanych do służby przygotowawczej szkoleniem na trzech poziomach:

- 1) szkolenie podstawowe;
- 2) szkolenie specjalistyczne;
- 3) kształcenie kandydatów na oficerów.

Szkolenie podstawowe trwało w początkowym okresie 9 miesięcy, z czego 3 miesiące to szkolenie teoretyczne realizowane w ośrodkach szkolenia i 6 miesięcy praktyki w macierzystych oddziałach. W późniejszym czasie szkolenie to zostało skrócone do 1,5 miesiąca. Szkoleniem tym mają być objęci wszyscy funkcjonariusze przyjęci do służby przygotowawczej. Zwolnieni ze szkolenia podstawowego są funkcjonariusze, którzy odbyli służbę kandydacką w Straży Granicznej,

Szkolenie specjalistyczne podzielone zostało na dwa etapy z czego:

I. Etap – obejmował szkolenie z zakresu programu Szkoły Podoficerskiej.

Szkolenie w trybie stacjonarnym trwało 5 miesięcy.

II. Etap – obejmował szkolenie z zakresu programu Szkoły Chorążych i trwał 4 miesiące.

Przeszkolenie w I etapie lub w II etapie i uzyskanie pozytywnych wyników z egzaminów końcowych dawało możliwość przełożonym w macierzystych jednostkach do mianowania absolwentów na stopień

---

<sup>6</sup> Ramowy program i plan studiów Studium Oficerskiego Centrum Szkolenia Straży Granicznej, Kętrzyn 1992.

podoficerski lub wystąpienia z wnioskiem do Komendanta Głównego SG o mianowanie na pierwszy stopień w korpusie chorążych.

Kształcenie kandydatów na oficerów posiadających wykształcenie wyższe realizowane było w ramach 7-miesięcznego Studium Oficerskiego. Kandydatów na Studium Oficerskie należało rekrutować spośród funkcjonariuszy służby stałej, a więc z co najmniej trzyletnim stażem służby w Straży Granicznej. Kształcenie kandydatów na oficerów nie posiadających wykształcenia wyższego odbywa się na bazie Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie i Centrum Szkolenia SG w Kętrzynie. Kandydaci na wyższe studia zawodowe muszą być funkcjonariuszami służby stałej.

W 1996 r. nastąpiła kolejna reorganizacja systemu szkolenia na II i III poziomie. W zamian za kursy podoficerskie i chorążackie, wprowadzone zostało Studium Straży Granicznej, w którym obowiązują dwa etapy szkolenia. I etap trwa 5 miesięcy, z czego 4 miesiące realizowane są w ośrodkach szkolenia i jeden miesiąc praktyki w macierzystych jednostkach SG. Ukończenie tego etapu uwieńczył jest mianowaniem słuchaczy na pierwszy stopień podoficerski. II etap trwa 4 miesiące i realizowany jest w ośrodkach szkolenia. Ukończenie II etapu Studium Służby Granicznej jest podstawą do mianowania na stopień młodszego chorążego.

Studium Oficerskie zostało przedłużone do 12 miesięcy, z czego 3 miesiące przeznaczone są na praktykę zawodową odbywaną przez słuchaczy w macierzystych jednostkach, w trakcie trwania kursu. Kandydaci do Studium Oficerskiego mogą być funkcjonariuszami w służbie przygotowawczej. Warunkiem przyjęcia jest odbycie przeszkolenia podstawowego.

W 1999 r. nastąpiły kolejne zmiany w strukturze organizacyjnej Centrum Szkolenia SG, gdyż dotychczasowy układ organizacyjny okazał się niewydolnym w stosunku do przeprowadzonych zmian w systemie kształcenia, jak i w programach kształcenia.

W Straży Granicznej założenia programowe uległy radykalnej zmianie. Zmienił się przede wszystkim charakter formacji. To z kolei pociągnęło konieczność nie tyle reorganizacji, co przebudowy całego

systemu kształcenia. Przyjęto system kształcenia kursowego – podobnie jak w Straży Granicznej okresu przedwojennego. Zredukowano do minimum elementy szkolenia wojskowego wprowadzając w to miejsce w dużo większym zakresie zagadnienia prawa, języków obcych, przedmioty specjalistyczne. Jak wynika z analizy okresu od 1991 r. w dalszym ciągu następują bardzo częste zmiany systemu kształcenia i poszczególnych jego elementów. Świadczy to o tym, że Straż Graniczna nie ma jeszcze wypracowanego ostatecznego modelu przygotowywania kadr dla potrzeb ochrony granicy państwowej i nadal trwają poszukiwania najbardziej optymalnych rozwiązań.<sup>7</sup>



---

<sup>7</sup> Ibidem.



**kpt. mgr Dariusz Galek**

CS SG w Kętrzynie

## **RYS HISTORYCZNY ZAKŁADU KONTROLI RUCHU GRANICZNEGO**

Proces transformacji ustrojowej w Polsce zapoczątkowany obradami „Okrągłego stołu” nie ominął ochrony granic państwowych. Przełomowym momentem legislacyjnym było uchwalenie przez sejm Rzeczypospolitej Polskiej dwóch zasadniczych ustaw tj. Ustawy z dnia 12 października 1990 r. o ochronie granicy państwowej (Dz.U. Nr 78/1999, poz. 461), Ustawy z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. Nr 78/1999, poz. 462).

Artykuł 6 ust. 2 Ustawy o Straży Granicznej stanowi:

*„Komendant Główny Straży Granicznej określa szczegółowe zasady szkolenia funkcjonariuszy, a także może tworzyć znosić ośrodki szkolenia”.*

Na podstawie niniejszego przepisu Komendant Główny Straży Granicznej z dniem 16 maja 1991 r. rozwiązał Centrum Szkolenia Wojsk Ochrony Pogranicza w Kętrzynie i utworzył Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie.<sup>1</sup>

Nadzór nad przebiegiem procesu dydaktycznego w Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie (zwane dalej Centrum) Komendant Główny Straży Granicznej powierzył Dyrektorowi Biura Kadr i Szkolenia Komendy Głównej Straży Granicznej.<sup>2</sup>

---

<sup>1</sup> Zarządzenie nr 021 Komendanta Głównego Straży Granicznej z dn. 07.05.1991 w sprawie rozwiązania jednostek WOP oraz utworzenia jednostek organizacyjnych SG, Teczka 0-1/91, Kancelaria Tajna CS SG w Kętrzynie.

<sup>2</sup> Zarządzenie nr 17 Komendanta Głównego Straży Granicznej z dn. 26.04.1991 w sprawie regulaminu organizacyjnego Biura Kadr i Szkolenia KGSG, Teczka 0-1/91 Kancelaria Tajna CS SG w Kętrzynie.

Pierwszy okres transformacji formalnie zakończono w dniu 1 czerwca 1992 r. nadając Centrum statut.<sup>3</sup>

W strukturze organizacyjnej Centrum utworzono Samodzielny Zakład Podstaw Służby Granicznej Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie z siedzibą w Kętrzynie.<sup>4</sup>

W strukturze Zakładu były dwa zespoły:

- Zespół Kontroli Ruchu Granicznego,
- Zespół Ochrony Granicy Państwowej.

Zakładem Podstaw Służby Granicznej kierował kpt. dr Lech Grochowski będąc jednocześnie zastępcą komendanta Centrum Szkolenia Straży Granicznej. Kierownikiem Zespołu Kontroli Ruchu Granicznego został ppłk mgr Jan Pisarek, natomiast Zespołu Ochrony Granicy Państwowej ppłk mgr Jan Gałus, którego po przejściu do rezerwy zastąpił ppłk mgr Tadeusz Ekstowicz.

W czerwcu 1996 r. dokonano zmian w strukturze organizacyjnej Centrum. Rozwiązano Samodzielny Zakład Podstaw Służby Granicznej Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, w konsekwencji czego utworzono Zakład Podstaw Służby Granicznej. W strukturze organizacyjnej Zakładu znalazły się trzy zespoły:

- Zespół Kontroli Ruchu Granicznego,
- Zespół Kryminalistyki,
- Zespół Ogólnograniczny.

W 1999 r. ponownie dokonano zmian struktury organizacyjnej Centrum. Przekształcono Zakład Podstaw Służby Granicznej w dwa odrębne Zakłady:

- Zakład Kontroli Ruchu Granicznego,
- Zakład Służby Granicznej.

W strukturę Zakładu Kontroli Ruchu Granicznego wchodziły dwa zespoły:

- Zespół Kontroli Ruchu Granicznego i Migracji,

---

<sup>3</sup> Zarządzenie nr 25 Komendanta Głównego Straży Granicznej z dn. 01.06.1992 w sprawie nadania statutu CS SG w Kętrzynie, Teczka 01-1/91 Kancelaria Tajna CS SG w Kętrzynie.

<sup>4</sup> Ibidem.

- Zespół Kryminalistyki i Technik kontrolnych.<sup>5</sup>

Kierownikiem Zakładu został ppłk mgr Jan Pisarek, natomiast zespołami kierowali:

- ◆ ppłk mgr Wiesław Adamczyk – Zespołem Kontroli Ruchu Granicznego i Migracji,
- ◆ mjr mgr Stanisław Kumiszczko – Zespołem Kryminalistyki i Technik Kontrolnych.

Aktualnie Zakładem Kontroli Ruchu Granicznego kieruje mjr Ryszard Kuczyński, natomiast kpt. mgr Dariusz Gałek i kpt. mgr Krzysztof Ślaski pełnią obowiązki kierowników zespołów.

### ***Obecna struktura organizacyjna Zakładu Kontroli Ruchu Granicznego***

Zespół Kontroli Ruchu Granicznego i Migracji:

- kierownik zespołu,
- dwóch starszych wykładowców,
- czterech wykładowców,
- starszy technik instruktor,

Zespół Kryminalistyki i Technik Kontrolnych:

- kierownik zespołu,
- dwóch starszych wykładowców,
- pięciu wykładowców,
- starszy technik instruktor,
- dwóch młodszych techników instruktorów.

Do ogólnych zadań Zakładu KRG należy m.in:

1. Podejmowanie działań na rzecz zapewnienia wysokiego poziomu kształcenia z realizowanych przedmiotów.
2. Dokonywanie modyfikacji programów nauczania poszczególnych przedmiotów oraz aktualizacja treści nauczania.
3. Podnoszenie poziomu nauczania poprzez stałe wprowadzanie nowych środków dydaktycznych.
4. Utrzymywanie kontaktów i współpraca z jednostkami organizacyjnymi Straży Granicznej.

---

<sup>5</sup> Zarządzenie nr PF 16 Komendanta Głównego Straży Granicznej w sprawie utworzenia CS SG w Kętrzynie, Teczka 0-2/91 Kancelaria Tajna CS SG w Kętrzynie.

5. Popularyzowanie wiedzy z przedmiotów realizowanych w Zakładzie, prowadzenie działalności publicystycznej, opracowywanie skryptów i filmów dydaktycznych, broszur metodycznych i instrukcji do zabezpieczenia procesu szkolenia i dla potrzeb Straży Granicznej.



Podróż dydaktyczna po granicy wschodniej wykładowców Zakładu KRG  
CS SG w miesiącu lutym 2001

6. Opiniowanie oraz przedstawianie propozycji projektów aktów normatywnych i przepisów służbowych dla potrzeb Straży Granicznej ze szczególnym uwzględnieniem zmian w zakresie usprawnienia procesu kontroli ruchu granicznego.
7. Uczestnictwo w szkoleniach organizowanych przez organizacje międzynarodowe oraz instytucje rządowe i pozarządowe w kraju i za granicą.
8. Organizacja i współuczestniczenie w sympozjach, szkoleniach, naradach, konferencjach organizowanych w Straży Granicznej.



Spotkanie kadry dydaktycznej Zakładu KRG z przedstawicielami MSZ i KGSG w sali wykładowej

W dziesięcioletniej historii Zakładu kształcenie słuchaczy Centrum regulowały łącznie cztery regulaminy nauki. Regulamin nauki z 1992 r. stwierdzał, że „...*podstawowe zasady organizacji procesu dydaktyczno-wychowawczego w Centrum Szkolenia Straży Granicznej(...) służą osiągnięciu głównych celów i właściwej realizacji zadań przyjętych w jego programie. Centrum kształci i wychowuje kandydatów na oficerów – funkcjonariuszy służby przygotowawczej, chorążych, podoficerów – funkcjonariuszy służby kandydackiej oraz prowadzi kursy doskonalenia, przekwalifikowania i podwyższania kwalifikacji funkcjonariuszy służby przygotowawczej i stałej dla potrzeb Straży Granicznej*”.<sup>6</sup>

Do 1994 r. Zakład KRG kształcił:

- a) podchorążych Filii Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Zmechanizowanych;
- b) kadetów Szkoły Chorążych Straży Granicznej;

---

<sup>6</sup> Regulamin nauki CS SG w Kętrzynie, zasoby archiwalne biblioteki CS SG, nr ewid. 2262, Kętrzyn 1992.

- c) elewów Podoficerskiej Szkoły Zawodowej Straży Granicznej;
- d) kursantów – oficerów, chorążych, podoficerów.<sup>7</sup>

W roku akademickim 1993/94 studia rozpoczęli podchorążowie Straży Granicznej Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie oraz równocześnie rozpoczęto kursy szkolenia podstawowego.<sup>8</sup>

W 1995 r. naukę w Centrum podjęli słuchacze zaocznego i stacjonarnego Studium Oficerskiego.<sup>9</sup> W 1993 r. oddano do użytku gabinet do ćwiczeń kompleksowych z przedmiotu kontroli ruchu granicznego w bloku nr 19.<sup>10</sup> Dane statystyczne z realizacji zadań w roku szkolnym 1992/1993 potwierdzają obciążenie dydaktyczne Zakładu Kontroli Ruchu Granicznego. Na ogólną liczbę 18411 godzin dydaktycznych Zakład zrealizował 6773 godziny, w tym Zespół Kontroli Ruchu Granicznego – 2530.<sup>11</sup>

Regulamin nauki Centrum był zmieniony w 1996 r. i 1997 r., co wiązało się ze zmianą systemu kształcenia. Przyjęto podstawową zasadę kształcenia w systemie kursowym i „skoszarowanym”.<sup>12</sup>

W miejsce Szkoły Chorążych i Podoficerskiej Szkoły Zawodowej wprowadzono Studium Służby Granicznej pierwszego i drugiego etapu.

Dalszym udoskonaleniem procesu nauczania jest wprowadzenie Decyzją nr 1 Komendanta Centrum Szkolenia SG z dnia 25 stycznia 2000 r. nowego Regulaminu Nauki CS SG w Kętrzynie.

Do zadań Zespołu Kontroli Ruchu Granicznego i Migracji należy m.in. wyposażenie słuchaczy w wiedzę i umiejętności zawodowe w zakresie:

1. Organizacji kontroli ruchu granicznego w poszczególnych rodzajach przejść granicznych.

---

<sup>7</sup> Sprawozdanie – meldunek z działalności CS SG w 1991, Teczka nr PF 33/93, Sprawozdania roczne CS SG, Kancelaria Tajna CS SG w Kętrzynie.

<sup>8</sup> Wystąpienie Komendanta CS SG płk. dypl. Stanisława Manka podczas odprawy rocznej w KGSG z dn. 03.03.1994., Teczka nr PF 33/93.

<sup>9</sup> Teczka nr 041/95 sprawozdania roczne CS SG, Kancelaria Tajna CS SG w Kętrzynie.

<sup>10</sup> Teczka nr PF 33/93.

<sup>11</sup> Ibidem.

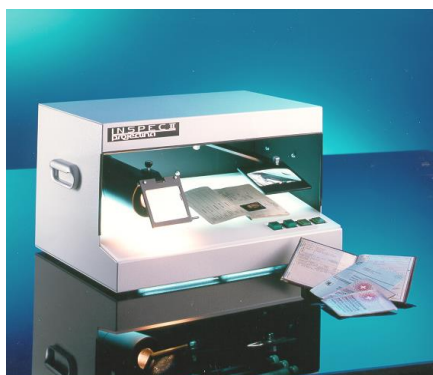
<sup>12</sup> § 2 ust. 5 Regulaminu nauki CS SG, zasoby archiwalne Biblioteki CS SG, nr ewid. 2263, Kętrzyn 1996.



Graniczna Placówka Kontrolna SG Bobrowniki

2. Kontroli autentyczności dokumentów oraz tożsamości osób przekraczających granicę państwową.

W tym celu baza dydaktyczna Zespołu KRGiM systematycznie jest wyposażana w sprzęt techniczny wykorzystywany bezpośrednio w procesie kontroli ruchu granicznego. W bieżącym roku pełnej modernizacji poddana została sala wykładowa. Oddanie do użytku nowoczesnej sali wykładowej wyposażonej w sprzęt komputerowy będzie kolejnym czynnikiem mobilizującym naszych słuchaczy do doskonalenia wiedzy fachowej.



Podstawowe urządzenie do wstępnej kontroli autentyczności dokumentów paszportowych

3. Migracji i uchodźstwa – problematyka uchodźstwa w Polsce to zjawisko stosunkowo młode i wymaga od funkcjonariusza Straży Granicznej szczególnych umiejętności. Nabycie tych umiejętności rów-

nież w zakresie procedur postępowania z cudzoziemcami ubiegającymi się o status uchodźcy to element nieodzowny w służbie.



Źródło: czasopismo UNHCR „Z obcej ziemi” 1998-2000

4. Współdziałanie z granicznymi jednostkami organizacyjnymi Straży Granicznej – nie ogranicza się tylko do współpracy wewnątrz-resortowej. W ramach doskonalenia zawodowego wykładowcy Zakładu KRG uczestniczą w sympozjach, spotkaniach, szkoleniach, organizowanych w kraju i za granicą. Współpraca i wspólne szkolenia z instytucjami pozarządowymi wspierającymi uchodźców w ich ciężkich chwilach pozwala naszym funkcjonariuszom spojrzeć na tych ludzi w innym świetle.





Szkolenie zorganizowane w CS SG z udziałem UNHCR



Szkolenie w Urzędzie BGS Frankfurt-Oder organizowane w ramach programu TWINNING z udziałem wykładowców Zakładu KRG

5. Organizowanie i prowadzenie krótkoterminowych kursów specjalistycznych.



Wykłady i zajęcia praktyczne prowadzone wspólnie z przedstawicielami KGSG i Policji w ramach kursów bezpieczeństwa

Przemiany w Straży Granicznej w przededniu wejścia Polski do Unii Europejskiej to wyzwanie, jakie niesie nam nowa rzeczywistość. Nowe zadania stawiane Straży Granicznej wymagają od funkcjonariuszy coraz większej specjalistycznej wiedzy fachowej z różnych dziedzin w działalności służbowej. Konsekwencją powyższego jest przemodelowanie systemu szkolenia na rzecz organizowania krótkoterminowych kursów.

6. Uczestnictwo w pracach Komendy Głównej Straży Granicznej na rzecz usprawnienia procesu kontroli ruchu granicznego.

W ramach Zespołu Kryminalistyki i Technik Kontrolnych prowadzone są szkolenia z zakresu kryminalistyki, technik kontrolnych w ruchu granicznym i zabezpieczenia działań granicznych na wszystkich poziomach kształcenia.

Do zadań Zespołu Kryminalistyki i Technik Kontrolnych należy:

1. Wyposażenie słuchaczy w wiedzę i umiejętności zawodowe w zakresie:
  - kryminalistyki – funkcjonariusze SG realizując ustawowe zadania zobligowani są do nabycia umiejętności w zakresie wstępnej weryfikacji autentyczności dokumentów, zabezpieczenia śladów i dowodów popełnianych przestępstw,



Sprzęt wykorzystywany przy określaniu autentyczności dokumentów

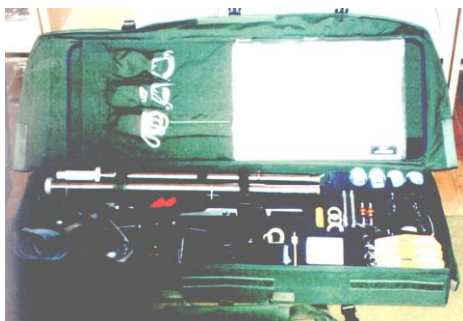


- zabezpieczenia działań granicznych i stosowanych technik w kontroli ruchu granicznego,



Podstawowe metody kontroli środków transportu z wykorzystaniem urządzeń przenośnych

- pirotechniki – Zespół Kryminalistyki i Technik Kontrolnych prowadzi szkolenia z zakresu bezpieczeństwa w komunikacji międzynarodowej; wyposażenie zespołu w nowoczesny sprzęt specjalistyczny jest czynnikiem warunkującym wysoki poziom szkolenia.



Podstawowe przenośne narzędzia wykorzystywane przez specjalistę pirotechnika

Pirotechnicy w trakcie  
ćwiczeń



2. Współpraca i współdziałanie z Laboratorium Kryminalistycznym KG SG – ma bezpośredni wpływ na ujednoczenie systemu kształcenia specjalistów do spraw fałszerstw i techników kryminalistyki w Straży Granicznej, a także bezpośrednio wpływa na rozbudowę bazy dydaktycznej CS SG.
3. Realizacja projektu Komitetu Badań Naukowych.

Od 1 stycznia 2000 r. Zakład Kontroli Ruchu Granicznego realizuje badawczy projekt naukowy pt.: Komparatystyczna analiza widmowa dokumentów paszportowych jako jedna z nowoczesnych procedur kontroli ruchu granicznego.

Problematyka badań ma ważne znaczenie nie tylko z punktu widzenia naukowego, lecz również praktycznego. Wyniki przeprowadzonych badań pozwolą na usprawnienie procedury kontroli granicznej osób przekraczających granicę państwową.

Podniesienie efektywności kontroli granicznej jest ważne wobec zbliżającego się wejścia Rzeczypospolitej Polskiej do Unii Europejskiej. Rozmaitość stosowanych metod badawczych przy analizie autentyczności dokumentów, którymi posługują się podróżni w ruchu granicznym powoduje trudności natury organizacyjnej i proceduralnej w zakresie płynności ruchu międzynarodowego.

Wypracowanie i wdrożenie ujednoczonej metodologii weryfikacji autentyczności dokumentów doprowadzi do uzyskania algorytmu czynności kontrolnych. Ważne jest także uzyskiwanie jak najwyższego stopnia kategoryzacji rozstrzygnięć w opiniach kryminalistyczno-procesowych. Zakończone badania umożliwią również głęboką analizę stanu

zabezpieczenia granicy państwowej Rzeczypospolitej Polskiej, a zwłaszcza granicy wschodniej jako przyszłej granicy Unii Europejskiej przed bezprawnym jej przekraczaniem na podstawie sfałszowanych dokumentów. Perspektywa przyjęcia Polski do Unii Europejskiej wymaga dostosowania standardów kontroli ruchu granicznego do wymogów porozumień i Układu z Schengen. Przed Zakładem Kontroli Ruchu Granicznego stoją coraz to nowe wyzwania. Priorytetem w najbliższych latach jest rozbudowa i modernizacja bazy dydaktycznej oraz uruchomienie systemu szkoleń specjalistycznych, pozwalających na szybkie i efektywne dostosowanie umiejętności funkcjonariuszy do metod, które będą stosować w ochronie przyszłej zewnętrznej granicy Unii Europejskiej.



**mjr mgr inż. Kazimierz Laskowski**

**mjr mgr inż. Wojciech Wróbel**

CS SG w Kętrzynie

## **10 LAT TECHNIKI W ŁĄCZNOŚCI I INFORMATYCE**

Straż Graniczną przez minione dziesięć lat wyposażono w nowoczesne systemy łączności, informatyki i obserwacji technicznej, które zapewnią ochronę przysiężej zewnętrznej granicy Unii Europejskiej. Jak wiele innych instytucji i przedsiębiorstw, Straż Graniczna utrzymuje własne systemy telekomunikacyjne, teleinformatyczne, radiokomunikacyjne i obserwacji technicznej.

Prekursorem wdrażania nowoczesnych technik łączności i informatyki w Centrum Szkolenia Wojsk Ochrony Pogranicza był ppłk inż. Stanisław Fedorowicz. W Centrum Szkolenia Straży Granicznej kontynuację wdrażania tych technik, które mają wspólną nazwę teleinformatyka, zajmował się ppłk dr inż. Zenon Syroka.

Za czasów WOP najbardziej rozpowszechnione były radiotelefony firmy RADMOR, tj.: przenośne R-4431 i R-4437, przewoźne R-2432/12 (montowane na samochodach), przewoźne R-5431 (montowane na motocyklach) oraz stacjonarne R-2432/220 i R-1433. Modele radiotelefonów RADMOR były wykonane całkowicie w technologii tranzystorowej na płytkach techniką połączeń drukowanych. Na początku lat 90-tych zaszła potrzeba wyposażenia Straży Granicznej w nowocześniejsze radiotelefony. Przeprowadzono testy sprawdzające z radiotelefonami produkowanymi przez firmy PHILIPS i MOTOROLA. Ostatecznie przestarzałe konstrukcje radiotelefonów firmy RADMOR zostały wyparte przez najnowsze modele radiotelefonów firmy MOTOROLA (przewoźne serii MC - 2100 typu N5 i N8 oraz przenośne MT - 2100 typu N4 i N8), których układy radiowe są zmontowane na wielowarstwowych obwodach drukowanych techniką montażu powierzchniowego. W 2000 r. Straż Graniczna doposażona została w nową wersję radiotelefonów MOTOROLA serii GP300. Elementem sterującym radiotelefonów Motorola jest mikroprocesor. Radiotelefony nowej generacji w porównaniu z radiotele-

fonami starego parku posiadają nowe możliwości m.in.: syntezę i programowanie częstotliwości, elektroniczne dostrajanie poprzez mikroprocesor, rozdzielanie częstotliwości nadawania i odbioru w pełnym zakresie pasma, programowe sterowanie odstępem międzykanałowym, kodowanie mowy dzięki zastosowaniu specjalnego analogowego urządzenia utajnającego tzw. skramblera i inne.

W celu zlikwidowania tzw. „białych plam” łączności radiowej zainstalowano na granicy wschodniej radioprzemienniki radiotelefoniczne firmy MOTOROLA typu MTR2000. Przyszłościowo zostanie wprowadzona łączność trunkingowa.

W centrach radiowych oddziałów SG eksploatowane przez dziesięciolecia radiostacje KF typu R-140M i nadajniki radiowe KF typu KN1-E oraz odbiorniki radiowe typu EKD-315 i EKD-511 zostały w 1996 r. wymienione na tranceiver KF-500 firmy ROHDE&SCHWARZ, co znacznie usprawniło łączność radiową KF w sieciach i kierunkach radiowych Straży Granicznej oraz resortu spraw wewnętrznych. Montaż tranceivera ograniczono do centrów radiowych oddziałów SG jednak, aby zakończyć wyposażanie Straży Granicznej w nowoczesny i zintegrowany sprzęt radiowy KF istnieje potrzeba doposażenia GPK w sprzęt kompatybilny ze sprzętem firmy ROHDE&SCHWARZ.

Do niedawna łączność przewodowa pomiędzy Komendą Oddziału Straży Granicznej a Granicznymi Jednostkami Organizacyjnymi była realizowana w oparciu o dzierżawę łączy telekomunikacyjnych od TP S.A. i linie własne. Taka organizacja systemu łączności wiązała się z niską jakością połączeń, dużymi kosztami za dzierżawę łączy stałych oraz przede wszystkim brakiem łączności bezpośredniej pomiędzy poszczególnymi GJO.

Punktem zwrotnym łączności telekomunikacyjnej SG stało się zamierzenie inwestycyjne rozpoczynające na początku lat 90-tych proces cyfryzacji systemów łączności resortu spraw wewnętrznych i przygotowujące możliwości integracji usług łączności – ISDN. W oddziałach SG wycofano z eksploatacji archaiczne centrale telefoniczne krzyżowe typu Pentaconta oraz biegowe typu Strowgera i zastąpiono je cyfrową centralą telefoniczną typu DGT 3450, natomiast w Granicznych Jednostkach Organizacyjnych w miejsce central telefonicznych typu Pentaconta, komutatorów dyspozytorskich KD-20NN bądź urządzeń dyspozytorsko-



-połączeniowych UDP-30NN, zaczęto instalować cyfrowe centrale telefoniczne typu DGT Caro, SLICAN oraz BOSCH. Zastosowane w wymienionym sprzęcie najnowsze osiągnięcia techniki znacznie ograniczyły powierzchnię zajmowaną przez centrale telefoniczne, które stały się energooszczędne i tańsze w eksploatacji oraz dają się łatwo rozbudowywać w zależności od potrzeb, przy zachowaniu niskich kosztów i efektywności ekonomicznej. Większość funkcji utrzymaniowych związanych z poprawną pracą wymienionych central wykonywana jest automatycznie przy pomocy określonych procedur diagnostycznych wkomponowanych w oprogramowanie centrali. Zarządzanie zasobami centralowymi dzięki przyjaznemu oprogramowaniu nie jest skomplikowane i można je wykonywać lokalnie, korzystając z terminala dołączonego do centrali lub zdalnie poprzez modem. Do zalet aktualnie eksploatowanych cyfrowych central telefonicznych w SG należy zaliczyć: elastyczność techniczno-użytkową, różnorodność możliwych do wykorzystania mediów transmisyjnych oraz szeroki zakres oferowanych usług telekomunikacyjnych. Pod koniec lat 90-tych wraz z dynamicznym rozwojem telekomunikacji znacznie wzrosły koszty budowy, konserwacji i utrzymania własnych systemów telekomunikacyjnych SG. Stąd po pojawieniu się w sieci publicznej możliwości oferowania usługi CENTREX wprowadzono w Pomorskim Oddziale SG w Szczecinie oraz w Sudeckim Oddziale SG w Kłodzku inne niż stosowane w całej Straży Granicznej organizacje systemu łączności telekomunikacyjnej, oparte na usłudze CENTREX i ISDN operatora publicznego. Dzięki takiemu rozwiązaniu w wymienionych oddziałach SG system stał się mniej awaryjny i znacznie zredukowano koszty łączności telefonicznej przy zapewnieniu wysokiej jakości transmitowanego sygnału.

Usługa CENTREX polega na wyodrębnieniu części numerów publicznej centrali telefonicznej, zarządzanej przez TP S.A., jako centrali prywatnej obsługującej wydzieloną sieć użytkowników. Usługi oraz połączenia realizowane wewnątrz sieci są bezpłatne. Za połączenia wychodzące i usługi dodatkowe świadczone poza wydzieloną siecią pobiera się opłaty zgodne z obowiązującą taryfą TP S.A. Każdemu numerowi w wiązce telefonicznej nadaje się skrócony numer wewnętrzny. CENTREX umożliwia automatyczne łączenie rozmów zewnętrznych po wy-

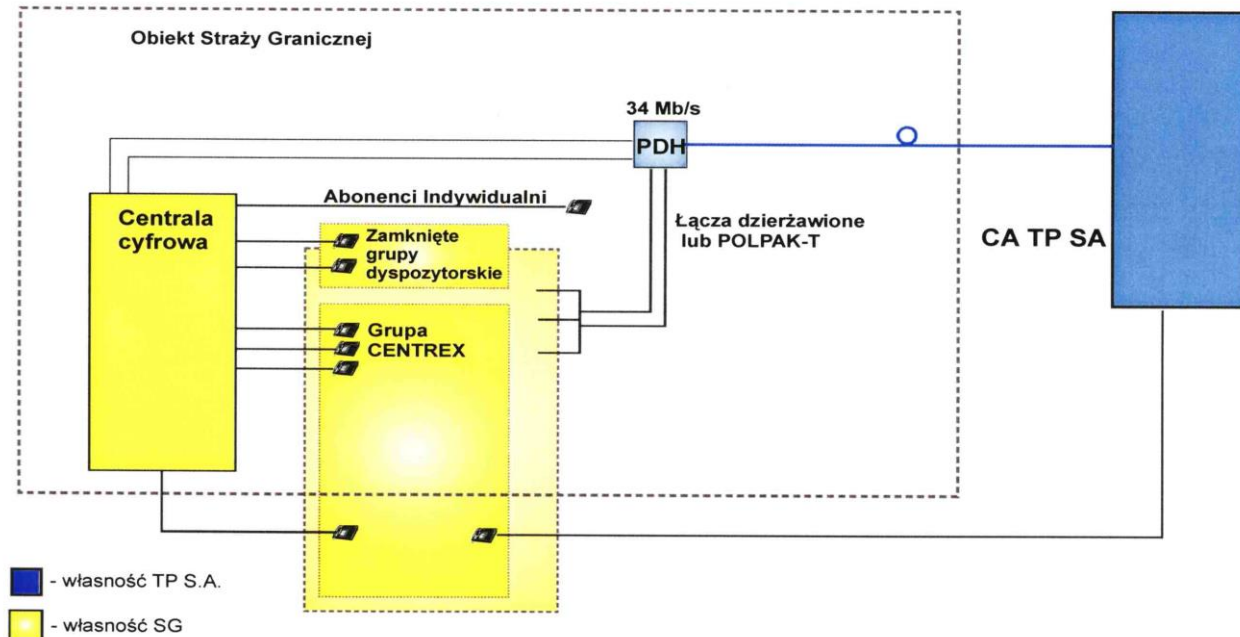
braniu przez dzwoniącego numeru wewnętrznego lub łączenie tych rozmów przez telefonistkę.

Na rysunku 1 i 2 przedstawiono proponowane przez TP S.A. nowoczesne rozwiązanie usługi CENTREX w oparciu o sieć ISDN z wykorzystaniem sprzętu Straży Granicznej.

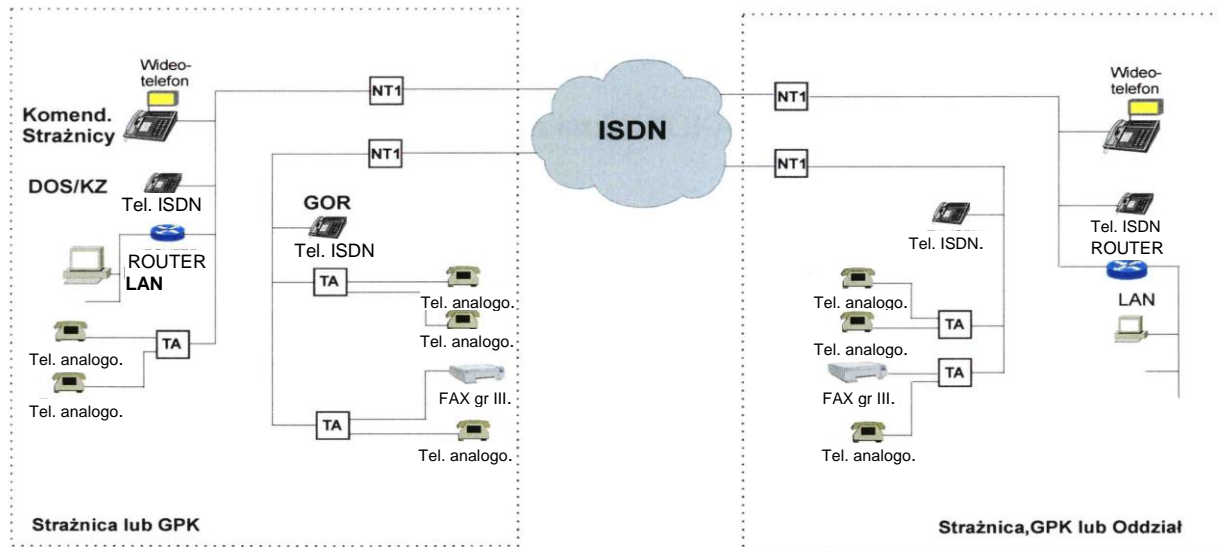
Skrót ISDN oznacza cyfrową sieć z integracją usług (z ang. *Integrated Services Digital Network*). Sieć cyfrowa zapewnia doskonałą jakość dźwięku oraz szybką transmisję danych, a integracja usług umożliwia podłączenie do sieci wielu różnych urządzeń końcowych, takich jak: cyfrowe telefony, telefaksy, komputery, wideotelefony itp. Wszystko to można zrealizować na jednym łączu ISDN. Przy pomocy dodatkowego urządzenia – tzw. adaptera terminalowego – do sieci ISDN można podłączyć również zwykły, analogowy telefon lub telefaks.

We wrześniu 2000 r. Straż Graniczna podpisała umowę z Telekomunikacją Polską S.A. w zakresie świadczenia usług telekomunikacyjnych transmisji danych, która będzie pracować pod nadzorem stosu protokołów TCP/IP wykorzystując jako sieć transmisyjną POLPAK-T. Podstawowe usługi świadczone w tej sieci to: udostępnianie stałych kanałów wirtualnych PVC (z ang. *Permanent Virtual Circuit*) wraz z wirtualnymi sieciami prywatnymi VPN (z ang. *Virtual Private Network*), komutowany (poprzez publiczną sieć telefoniczną) oraz bezpośredni (poprzez łącza dzierżawione) dostęp do sieci Internet. W pierwszej fazie będzie to sieć bazująca na protokole Frame Relay z docelową możliwością rozbudowy dla transmisji w trybie ATM. Na rys. 3 przedstawione zostało proponowane przez TP S.A. rozwiązanie szczegółowe fragmentu sieci na poziomie oddziału Straży Granicznej.

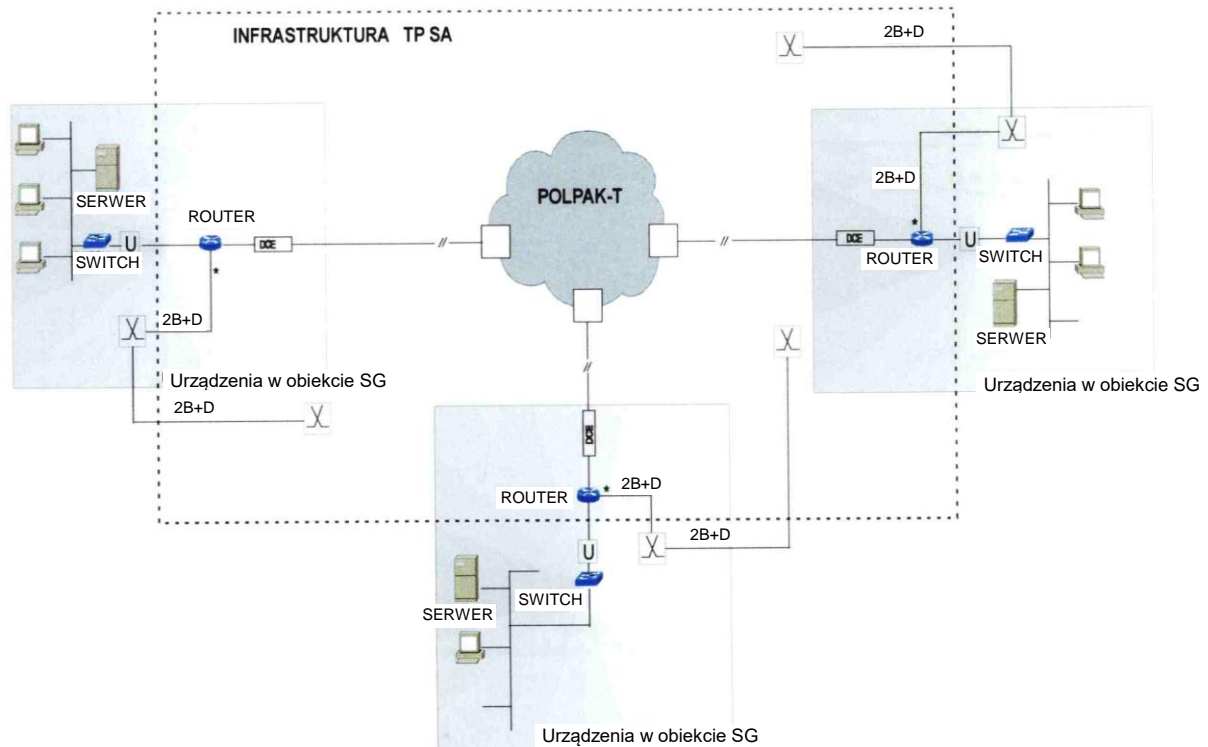
Wielofunkcyjne telefaksy firmy PANASONIC typu UF-280M i UF-766 oraz firmy RICOH częściowo wyeliminowały z telegrafii jawnej dalekopisy typu T-51, T-63 oraz T-100. W Straży Granicznej znalazła zastosowanie także telefonia komórkowa, głównie jako bezprzewodowa łączność pomocnicza przy zastosowaniu reżimu prowadzonych rozmów telefonicznych, gdyż istnieje duża możliwość podsłuchu rozmów prowadzonych przy użyciu telefonów komórkowych.



Rys. 1. Propozycja realizacji usługi „CENTREX”



Rys. 2. Propozycja zestawienia sprzętu w obiekcie Straży Granicznej



Rys. 3. Rozwiązanie szczegółowe fragmentu sieci na poziomie oddziału Straży Granicznej

Najbardziej kosztownym zamierzeniem, którego realizację rozpoczęto w 2000 r. jest wdrożenie systemów obserwacji termowizyjnej na tzw. pojazdach obserwacyjnych oraz na posiadanych statkach powietrznych.



Rys. 4. Kamera termowizyjna OPHELIOS

Kamera termowizyjna OPHELIOS zawiera głowicę ARGUS 350 wyposażoną w głowicę termowizyjną Agema 1000. W przypadku statków powietrznych systemem obserwacyjnym jest głowica ARGUS 350 wyposażona w głowicę termowizyjną Agema 1000. W obydwu przypadkach wykonywana jest rejestracja video.

W zakresie zabezpieczenia ciągłej pracy pod koniec 2000 r. zainstalowano w oddziałach SG nowoczesne agregaty prądotwórcze firmy F.G.Wilson o mocy 27÷65 kVA oraz bezobsługowe systemy zasilania gwarantowanego (UPS-y serii SitePro). Układ sterowania i nadzoru pracy zapewnia całkowicie bezobsługowe działanie zespołu prądotwórczego oraz ręczne i automatyczne sterowanie rozruchem. W UPS-ach obciążenie jest standardowo zasilane przez falownik, natomiast prostownik zasilany z sieci zasilającej dostarcza napięcie falownikowi i ładuje baterię akumulatorów. System zasilania gwarantowanego bezprzerwowo kontynuuje zasilanie obciążenia w przypadku zaniku sieci zasilającej, jej powrót oraz kontynuowanie pracy, jeżeli parametry sieci zasilającej wyjdą poza dopuszczalne granice.

Pojazd obserwacyjny zawiera głowicę OPHELIOS, w skład której wchodzi: kamera termowizyjna, dalmierz laserowy oraz kamera CCD. Całość zabudowana jest na samochodzie VW T4 Syncro i sterowana komputerowo lub za pomocą integralnego urządzenia sterującego.

Wymienione urządzenia pozwalają prowadzić obserwację zarówno w dzień, jak i w warunkach nocnych. Dodatkowo system jest sprzężony z mapą cyfrową i nawigacją satelitarną GPS.

### System teleinformatyczny

Na „końcówce” Wojsk Ochrony Pogranicza można powiedzieć, że informatyka nieśmiało zaglądała do biur, chociaż można śmiało powiedzieć, że w WOP jej nie było. Funkcjonowały na kilku przejściach maszyny serii MERA-100, które były wyposażone w procesor czterobitowy (jak to teraz śmiesznie brzmi w dobie układów wielkiej skali integracji) oraz stacje dysków elastycznych 8". Najnowocześniejszym sprzętem i najefektywniej wykorzystywanym mogło się poszczycić GPK Okęcie, ale było ono obsługiwane przez OPI na ul. 17 Stycznia. Pod koniec funkcjonowania WOP nieśmiało zajrzała informatyka do Centrum Szkolenia WOP.

Jako pierwsza jednostka formacji ochrony granic została wyposażona w grudniu 1986 r. w dwa komputery klasy IBM PC-XT w konfiguracji: procesor Intel 8088 (z ośmiobitową szyną danych, choć sam procesor



Rys. 5. Komputer IBM PC-XT z monitorem kolorowym CGA

był już szesnastobitowy) taktowany zegarem 4,77 MHz, 640 kB pamięci RAM, dysk twardy o pojemności 20MB, dwie stacje dysków elastycznych 5,25" o pojemności dyskiety 360 kB, monitor monochromatyczny sterowany przez kartę grafiki Hercules – tryb pracy monochromatyczny tekstowy 80 x 25 znaków na ekranie, tryb graficzny miał rozdzielczość 720 x 480 pikseli. Cena takiego zestawu wynosiła w tamtych czasach 9.700.000,00 zł (dla porównania uposażenie podporucznika „po szkole” na etacie dowódcy plutonu ok.

24.000,00 zł !!!). Konstrukcja komputera pochodzi z 1983 r., w zakresie rozbudowy posiada 5 slotów ośmiobitowych oraz standardowe 2 porty RS232 i wbudowany port CENTRONICS na karcie Hercules. Komputer taki pracował pod kontrolą systemu operacyjnego PC-DOS ver. 2.00 i późniejsze np. ver. 3.10. Tu zakupiono w 1988 r. pierwszą salę komputerową wyposażoną w kilkanaście zestawów komputerowych „AMSTRAD



Rys. 6. Komputer „AMSTRAD 1512”

1512”, które są myślą konstrukcyjną z 1986 r. Pojawiły się jako konkurencja dla wciąż drogich komputerów IBM PC-XT. Są one kompatybilne z komputerami klasy PC-XT. Oparte są na procesorze INTEL 8086 (już z szesnastobitową szyną danych) taktowane zegarem 8 MHz, posiadają 512 KB pamięci operacyjnej RAM, jedną stację dyskietek 5,25" oraz monitor czarno-biały w standardzie CGA. Odbывały się na nich zajęcia z programowania i posługiwania się oprogramowaniem użytkowym. Na granicę nieśmiało zaczęły zaglądać pojedyncze komputery klasy IBM PC-XT oraz nowocześniejsze technologicznie PC-AT. W latach 1989-1991 zaczęły pojawiać się również pierwsze systemy wielodostępne na platformie systemu XENIX w oparciu o komputery klasy 286 AT i 386. Wprawdzie liczba terminali nie była zawrotna (od 4 do 8), ale już to umożliwiało pracę więcej niż jednej osobie. Niemniej sprzęt był na tyle drogi, że nie występował on dość powszechnie, by mógł zaspokoić potrzeby. Dużym mankamentem pracy był brak sieci do transmisji danych. Nie było też tak powszechne oprogramowanie wspomagające pracę. Za czasów Straży Granicznej nastąpił „boom” technologiczny i tak szybki rozwój technik komputerowych, że zakupy sprzętu w ramach jednego roku następowały w różnych klasach jakościowych. Ten stan rozwoju utrzymuje się do dziś. „Granica” i oddziały sukcesywnie były wyposażane w zestawy wielodostępne w oparciu o komputery klasy PC. Najpierw były to maszyny z procesorem 486, potem Pentium. Parametry techniczne zmieniały się jak w kalejdoskopie.

Takim nowszym zestawem wielodostępnym, na którym młodzi adepci poznawali tajniki pracy z komputerem jest zestaw DELL. Serwer ten został oparty o komputer z procesorem 486SX, pamięć RAM 16MB, dysk twardy 300MB (na szynie SCSI) i standardowo dwie stacje dyskietek 5,25" i 3,5". Jako koncentrator terminali służy tu sterownik COMPUTONE z 16 portami. Podłączyć do niego można 16 terminali znako-



wych. Cały zestaw pracuje pod kontrolą systemu wielodostępnego UNIX. Cena takiego serwera w 1993 r. wynosiła 82.000.000,00 zł. W oparciu o taką pracownię można słuchaczom przybliżyć zasady pracy w systemie UNIX oraz nauczyć posługiwania się oprogramowaniem pracującym pod kontrolą tego systemu jak np. pakiet QR i inne programy użytkowe, które stanowiły wyposażenie SG.

W drugiej kolejności w 1995 r. do Centrum „dotarli” zestaw też Unix'owy, ale już z nowoczesnym (na tamte czasy) serwerem DELL POWER SP90. Jego konfiguracja była wręcz oszałamiająca. Procesor Pentium 90MHz posiadał pamięć RAM 32 MB, dysk twardy 1GB na szynie SCSI, a jako nowość posiadał też czytnik CD-ROM poczwórnej prędkości (na szynie SCSI) oraz streamer; był wyposażony w monitor kolorowy VGA. Cena tego zestawu wynosiła 13.328,00 PLN. Jako koncentrator terminali zamontowany został sterownik Specialix z możliwością podłączenia 16 terminali znakowych. Takie same zestawy dostały również w tym samym czasie GPK. Natomiast komendy oddziałów otrzymały zestawy wzbogacone. Ich serwery posiadały 64MB RAM i dysk o pojemności 2GB. Mając więcej pamięci RAM i większy dysk podłączano do nich nawet do 32 terminali.

Powszechnie królował system UNIX, aż pojedyncze komputery stały się na tyle dostępne, że były wykorzystywane razem z wielodostępem. Na pojedynczych stanowiskach króluje z kolei WINDOWS.

W 1997 r. Centrum zakupiło trzy komputery PC w standardowej konfiguracji oraz jeden Laptop Toshiba. Dało to możliwość podniesienia i doskonalenia własnego warsztatu pracy oraz przygotowania się do rozszerzenia oferty prowadzenia kursów komputerowych.

W roku 1998 r. Centrum zostało wyposażone w nową pracownię komputerową składającą się z 10 stanowisk pojedynczych komputerów pracujących pod systemem WINDOWS 95. Konfiguracja tych komputerów brzmi obecnie śmiesznie i można ją już śmiało zaliczyć do historii. Są to jednostki wyposażone w procesor Pentium 233MHz, 32 MB pamięci RAM, dysk twardy 3,2GB, czytnik CD-ROM o prędkości 32x, karta grafiki SVGA, karta dźwiękowa 16 bit, karta sieciowa i monitor kolorowy SVGA 14". Pracownia wyposażona w taki doskonały sprzęt

dała możliwość prowadzenia szkoleń z zakresu obsługi systemu WINDOWS oraz pakietu biurowego Microsoft Office.

W 1999 r. Centrum otrzymało rzutnik multimedialny, który podniósł wydatnie efektywność prowadzonych zajęć oraz możliwość prezentowania materiałów przygotowanych z wykorzystaniem technik komputerowych.

W roku 2000 r. z środków pomocowych Unii w ramach programu PHARE Centrum zostało wyposażone w kilka komputerów klasy PC, które zasiłkiły głównie pozostałe zakłady dydaktyczne.

Obecnie w dobie sieci i okablowania strukturalnego dąży się do integracji systemów UNIX i WINDOWS. Kolejnym wyzwaniem obecnych czasów jest realizacja rozległej sieci teleinformatycznej łączącej wszystkie Oddziały SG z Komendą Główną.

Jak już wcześniej wspomniano rozwój technologii elektronicznych jest obecnie bardzo szybki, w związku z tym sprzęt łączności i informatyki rozwija się bardzo dynamicznie. Mamy nadzieję, że będzie on stale wdrażany na bieżąco, tak aby słuchacze mieli możliwość kontaktu z najnowszym sprzętem jeszcze w szkole. Jest to zasadne, bo słuchacz ma możliwość nauczenia się obsługi i zasad posługiwania się tymi nowinkami, zanim trafi na swoje docelowe stanowisko pracy.

Przy tak szybkim rozwoju techniki stawiamy sobie ciągle pytania: co nowego przyniosą nam kolejne lata?, jak się będzie zmieniał sprzęt? i jak będzie wyglądało porównanie za kolejne 10 lat?



**kpt. mgr Andrzej Tkacz**

CS SG w Kętrzynie

## 10 LAT ZAKŁADU OGÓLNEGO CS SG

Straż Graniczną – jednolitą, umundurowaną i uzbrojoną formację powołano do ochrony granicy państwowej na lądzie i na morzu oraz kontroli ruchu granicznego ustawą z dnia 12 października 1990 r. (Dz.U. nr 78, poz. 462 z późn. zm.). Z dniem 16 maja 1991 r. powstała organizacja o charakterze policyjnym, która zastąpiła dotychczasową wojskową formację ochrony granic państwowych – Wojska Ochrony Pogranicza. Z tą samą datą powołano do życia Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie – powstałe na bazie i z przekształcenia dotychczasowego Centrum Szkolenia Wojsk Ochrony Pogranicza oraz w oparciu o jego kadre dydaktyczną.

Powstały wówczas Zakład Nauk Humanistycznych i Wychowania grupował przede wszystkim wykładowców dawnego cyklu społeczno-politycznego, jakkolwiek w strukturę Zakładu włączono również wykładowców nauk prawnych (przedmioty prawnicze i kryminalistyka).



Kadra Zakładu Prawa i Nauk Humanistycznych 1996 r.

Zakładem, do chwili przejścia na emeryturę w 1994 r., kierował ppłk dr Marek Szymański. Ciężar zadań dydaktycznych i priorytety szkoleniowe skutkowały wprowadzeniem zmian tj. od 1992 r. powołany został Zakład Prawa i Nauk Humanistycznych – z włączoną w skład Zakładu grupą wykładowców języków obcych, którzy do tego czasu stanowili integralną część Zakładu Łączności. Tak przekształconym Zakładem kierował ppłk mgr Jerzy Wolski.

W tym czasie w Zakładzie wyodrębnione zostały następujące komórki organizacyjne:

- Zespół Prawa i Nauk Humanistycznych,
- Zespół Języków Obcych.

W takim kształcie organizacyjnym kierownictwo Zakładu w 1997 r. przejął (początkowo jako pełniący obowiązki) niżej podpisany. Nazwa Zakładu została zmieniona z dniem 5 lipca 1999 r. – od tego dnia jest to Zakład Ogólny, przy czym w strukturze zachowano dotychczasowe zespoły tzn. Prawa i Nauk Humanistycznych oraz Języków Obcych. Znamiennym jest to, iż z kadry dydaktycznej Zakładu Nauk Humanistycznych i Wychowania rozpoczynającej służbę w 1991 r. w Straży Granicznej (po przejściu z Wojsk Ochrony Pogranicza) obecnie służbę pełni jedynie 3 funkcjonariuszy (na ogółem 16 wykładowców Zakładu). Nowa kadra Zakładu dołączyła do pionu dydaktycznego z innych jednostek organizacyjnych Straży Granicznej (Warmińsko-Mazurski oraz Podlaski Oddział SG) oraz ze środowiska cywilnego. Jest to kadra z odpowiednim przygotowaniem teoretycznym, w części wymagająca zaliczenia odpowiedniego stażu w pełnieniu służby w ochronie granicy w granicznych placówkach kontrolnych i strażnicach.<sup>1</sup> W większości kadra ze środowiska cywilnego to wykładowcy Zespołu Języków Obcych, bowiem spo-

---

<sup>1</sup> Wiedza praktyczna uzupełniana jest w toku realizacji corocznych praktyk zawodowych kadry dydaktycznej, podczas których wykładowcy pełnią służbę w granicznych jednostkach organizacyjnych – zarówno w strażnicach, jak i w GPK (wykładowcy przedmiotów prawnych praktykują ponadto w jednostkach pionu dochodzeniowo-śledczego). Idealną sytuacją byłaby (hipotetycznie) ta, w której kadra pionu dydaktycznego mogłaby być uzupełniana przez doświadczoną kadrę granicznych jednostek organizacyjnych (kierowaną służbowo rozkazem Komendanta Głównego Straży Granicznej spośród najlepszych funkcjonariuszy) z rotacją funkcjonariuszy Centrum Szkolenia i oddziałów SG (np. co 2-3 lata).

śród 8 pań z tej komórki organizacyjnej wszystkie podjęły służbę bądź pracę w Straży Granicznej po 1991 r.

Zmiany organizacyjne to jeden aspekt rozwoju kierowanego przeze mnie Zakładu. Drugi, bardziej istotny, dotyczy działalności dydaktycznej Zakładu Ogólnego zarówno tej bieżącej, jak i dającej się zaplanować na najbliższą przyszłość. Od 1991 r. zaszły duże zmiany świadczące o ciągłym rozwoju tej komórki organizacyjnej i jej dostosowywaniu się do aktualnych zadań szkoleniowych.

Ustawowe zadania Straży Granicznej, implikujące także działalność dydaktyczną, obejmują m.in.<sup>2</sup>:

- ochronę granicy państwowej,
- organizowanie i dokonywanie kontroli ruchu granicznego,
- rozpoznawanie, zapobieganie i wykrywanie przestępstw i wykroczeń oraz ściganie ich sprawców, w zakresie określonym ustawą o ochronie granicy państwowej<sup>3</sup> oraz innymi ustawami,
- zapewnienie porządku publicznego w zasięgu terytorialnym przejścia granicznego, a w zakresie właściwości tej Straży – także w strefie nadgranicznej,
- wykonywanie postanowień umów międzynarodowych o stosunkach prawnych na granicy państwowej.

Do wykonywania zadań ustawowych kadra dydaktyczna Zakładu przygotowuje funkcjonariuszy Straży Granicznej poprzez realizację programów kształcenia z następujących przedmiotów:

- Języki obce (angielski, niemiecki, rosyjski),
- Psychospołeczne problemy służby granicznej,
- Tradycje formacji granicznych,
- Etyka zawodowa,
- Przepisy SG,
- Wybrane zagadnienia prawa,

---

<sup>2</sup> Art. 1 ust. 2 ustawy z dn. 12.10.1990 o Straży Granicznej (Dz.U. nr 78, poz. 462 z późn. zm.).

<sup>3</sup> Ustawa z dn. 12.10.1990 o ochronie granicy państwowej (Dz.U. nr 78, poz. 461 z późn. zm.).

– Edukacja europejska (przedmiot fakultatywny dla wszystkich poziomów kształcenia),

a ponadto w odniesieniu do słuchaczy na kierunku studiów o specjalności Straż Graniczna w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie:

- Prawo celne i metodyka odpraw celnych,
- Prawo graniczne,
- Prawo międzynarodowe i ochrona praw człowieka,
- Socjologia,
- Wiktymologia.

Ostatnie 10 lat to ciąg zmian nie tylko w zakresie treści realizowanych przedmiotów powodowany zmianą ustawodawstwa (np. uchwalenie w 1997 r. nowych kodyfikacji karnych, nowej ustawy o cudzoziemcach czy przede wszystkim – Konstytucji RP), ale również we wprowadzaniu nowych dyscyplin wiedzy.

Funkcjonująca do 1994 r. umowa z Wyższą Szkołą Oficerską Wojsk Zmechanizowanych we Wrocławiu umożliwiała kształcenie oficerów na potrzeby Straży Granicznej (poprzednio WOP) w Centrum Szkolenia. Ostatnie roczniki słuchaczy pobierały naukę przez okres 4 lat już tylko w Kętrzynie. Dwie ostatnie promocje absolwentów tej szkoły były szczególne: w 1993 r. promocja oficerska słuchaczy WSOWZmech. została połączona z pierwszą w historii promocją słuchaczy Studium Oficerskiego Straży Granicznej; w roku 1994 połączono ostatnią promocję słuchaczy WSOWzmech. oraz pierwszą promocję absolwentów Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie studiujących na kierunku Straż Graniczna. Dla Zakładu oznaczało to weryfikację dotychczasowego systemu kształcenia oraz zmianę programów kształcenia. Wiele przedmiotów wykładanych było w sposób akademicki i czysto teoretyczny, w oparciu o tradycyjne metody i wykorzystywanie przede wszystkim wykładu jako metody kształcenia (np. wprowadzanie kasusów do ćwiczeń z prawa wywoływało sensację). Było to szczególnie widoczne w przedmiotach prawnych. Wszystkie z nich realizowano w formie wykładów z poszczególnych gałęzi prawa stanowiących odrębne przedmioty. Nauczanie oparte było na przekazie wiedzy encyklopedycznej, wspartej regułkami i definicjami. Jednakże np. w 1992 r. wprowadzony został na wszystkich poziomach

nauczania<sup>4</sup> przedmiot „Ochrona praw człowieka”, który był realizowany poprzez nauczanie problemowe oraz na podstawie autentycznego orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu (*nota bene* korzystaliśmy z niego w oryginale). Przedmiot zniknął ze szkolenia w 1996 r. za sprawą zmodyfikowanych programów szkolenia i wprowadzenia Studium Służby Granicznej (I i II etap), by powrócić w 1998 r.<sup>5</sup> w postaci kilku godzin dydaktycznych realizowanych w ramach przedmiotu „Wybrane zagadnienia prawa”. Istnienie przedmiotu „Ochrona praw człowieka” było wówczas nowatorstwem w szkolnictwie resortu spraw wewnętrznych; w Wyższej Szkole Policji taki przedmiot jeszcze nie istniał (choć o Policji i prawach człowieka było głośno).<sup>6</sup> Realizacja innych zajęć z problematyki prawniczej oparta została w większym stopniu o praktyczne działanie:

- rozwiązywanie kasusów do ćwiczeń z wybranych tematów,
- ćwiczenia praktyczne z nakładania grzywien w drodze mandatu karnego przy wykorzystaniu blozków mandatowych,
- praktyczne przeszukanie osoby i jej bagażu podręcznego,
- dokumentowanie w formie protokołów czynności procesowych – zatrzymania osoby, przeszukania osoby, przeszukania środka transportu,
- doprowadzanie osób zatrzymanych.

Część działań praktycznych wykorzystaliśmy w opracowaniu i realizacji programów doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy SG, takich jak:

1. Pełnienie służby w pomieszczeniach dla osób zatrzymanych oraz aresztach w celu wydalenia.<sup>7</sup>
2. Doprowadzanie osób zatrzymanych przez Straż Graniczną.

---

<sup>4</sup> Szkoła Chorążych Straży Granicznej, Szkoła Podoficerska SG, studia w Wyższej Szkole Policji w Szczytnie, Studium Oficerskie SG – poziomy kształcenia realizowane wówczas w Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie.

<sup>5</sup> Autor owego wydarzenia nazwał je „Wprowadzeniem praw człowieka do szkolenia w Straży Granicznej” (sic!).

<sup>6</sup> A. Tkacz, Nauczanie praw człowieka w Straży Granicznej, [w:] M. Róg, *Policja w zmieniającym się społeczeństwie*, Szczytno 1994.

<sup>7</sup> Pierwsze tego rodzaju szkolenia z zakresu doskonalenia zawodowego przeprowadzone zostały w Zakładzie w grudniu 1998.

Programy te charakteryzują się znaczną intensywnością zajęć, krótkim czasem szkolenia oraz połączeniem wszystkich działań praktycznych ukierunkowanych na nauczenie umiejętności opartych na syntetycznej bazie teoretycznej (przy czym teoria ograniczona jest do sfery wyłącznie niezbędnej oraz pozbawiona definicji i regułek). Tego rodzaju zmiany nastąpiły również w roku bieżącym w zakresie nauczania przedmiotu „Psychospołeczne problemy służby granicznej”. Autorzy korekty programu (mjr Alfred Bialic, szer. Eliza Chmura) zrezygnowali, gdzie to możliwe, z klasycznych wykładów i wprowadzili na szeroką skalę zajęcia realizowane w formie warsztatów psychologicznych. Opracowali ponadto program edukacyjno-terapeutyczny dla funkcjonariuszy Straży Granicznej, którego celem jest nauczenie ich umiejętności radzenia sobie ze stresem w codziennej służbie.<sup>8</sup> Takie upracticznienie zajęć stanowi o charakterze zmian dokonywanych w procesie dydaktycznym w Centrum Szkolenia w ostatnich latach.

Również nauczanie języków obcych pozostawiało wiele do życzenia. Nauka opierała się na podręcznikach przygotowanych do stosowania w Siłach Zbrojnych, stąd tematyka zupełnie nie przystawała do potrzeb powstałej formacji typu policyjnego. Pierwsze „jaskółki” w postaci wprowadzania do tematyki zajęć z języka rosyjskiego problematyki prawniczej, czy kontroli ruchu granicznego (np. ustalanie tożsamości osoby) stanowiły początek zmian w nauczaniu języków obcych w Centrum Szkolenia. Te zmiany zresztą są najbardziej widoczne od lutego 2000 r., bowiem wtedy uruchomiono w oparciu o kadre Zespołu Języków Obcych intensywne kursy języków obcych dla kadry jednostek terenowych Straży Granicznej. Było to podyktowane palącą potrzebą, gdyż znajomość języków obcych wśród funkcjonariuszy Straży Granicznej przedstawiała się fatalnie.<sup>9</sup>

---

<sup>8</sup> Efektywność programu oceniają sami autorzy po zrealizowaniu pierwszej tury warsztatów i opublikowaniu sprawozdania.

<sup>9</sup> Po przeprowadzeniu egzaminów resortowych z języków obcych stwierdziłem, iż w przypadku Centrum Szkolenia ponad 90% kadry jednostki nie zna czynnie żadnego języka obcego a deklarowaną w ankietach znajomość języków obcych należy zweryfi-





Komendant Główny SG gen. brygady Marek Bieńkowski (pierwszy z lewej) w obecności zaproszonych gości dokonał otwarcia Studium Języków Obcych

Oczywiście problemy nadal istnieją, np. zastanawiający brak chętnych do udziału w kursie języka rosyjskiego.<sup>10</sup> Potrzebę nauki języków obcych dostrzegli też sami funkcjonariusze, co ma swą przyczynę w coraz częstszych szkoleniach zagranicznych oraz kontaktach z partnerami z Unii Europejskiej. Wychodząc naprzeciw tym potrzebom w Centrum Szkolenia od lutego br. zostały uruchomione i funkcjonują kursy języków angielskiego, niemieckiego i rosyjskiego dla kadry Centrum organizowane cztery razy w tygodniu po jednej godzinie. Tak ograniczona czasowo forma doskonalenia zawodowego kadry CSSG zdeterminowana jest rea-

---

kować (por. „Sprawozdanie z działalności Zakładu Prawa i Nauk Humanistycznych Centrum Szkolenia Straży Granicznej za rok 1998”).

<sup>10</sup> Zgodnie z ustawą Straż Graniczna w zakresie ochrony granicy państwowej i kontroli ruchu granicznego współdziała z organami ochrony granic innych państw (art. 1 ust. 3 ustawy o SG) – czyż zatem znajomość języka sąsiadów nie jest wskazana?

lizacją programowych zadań dydaktycznych, jednak pozwala na podniesienie znajomości języków obcych.

Obok działalności *stricte* dydaktycznej kadra Zakładu realizuje również swe obowiązki w zakresie prowadzenia działalności publicystycznej, wydawniczej oraz naukowo-badawczej. Od początków publikacji Biuletynu CSSG „Problemy ochrony granic”<sup>11</sup> kadra dydaktyczna Zakładu (wówczas: Prawa i Nauk Humanistycznych) aktywnie włączyła się w cykl wydawniczy, pisując często i tworząc ścisłą czołówkę autorów stale współpracujących do dziś z Komitetem Redakcyjnym tego periodyku. Żaden z dotychczasowych 15 numerów Biuletynu nie ukazał się bez kilku publikacji funkcjonariuszy naszego Zakładu. Ta forma aktywności publicystycznej jest widoczna i łatwo spostrzegalna nie tylko w Centrum Szkolenia, ale również w oddziałach Straży Granicznej, dla których Biuletyn stanowi źródło wiedzy i aktualnej informacji (niekiedy niedostępnej w inny sposób w placówkach SG oddalonych od ośrodków szkolenia i bibliotek). Obok publikowania materiałów w naszym periodyku kadra opracowuje i publikuje skrypty i opracowania monograficzne na potrzeby słuchaczy Centrum oraz funkcjonariuszy oddziałów. Wiele z nich ma szansę stać się podstawą biblioteki fachowej Straży Granicznej po zaaprobowaniu ich przez Zespół Rady Szkolnictwa SG.

Bardziej spektakularne formy działalności to organizowana przez Zakład działalność naukowo-badawcza. Na tym polu aktywności zawodowej Zakład Ogólny bez wątpienia przoduje; do dziś funkcjonariusze tej komórki organizacyjnej zorganizowali i przeprowadzili trzy konferencje naukowe:

- w dniach 23-24 września 1999 r. konferencję „Etyka zawodowa funkcjonariusza Straży Granicznej”,
- w dniach 8-9 czerwca 2000 r. konferencję „Integracja RP z Unią Europejską – zadania Straży Granicznej”,
- w dniu 12 grudnia 2000 r. konferencję „Wschodnia granica RP zewnętrzna granica Unii Europejskiej”.

---

<sup>11</sup> Pierwszy numer ukazał się w kwietniu 1993.

Pierwsza z przedstawionych konferencji zorganizowana została w wyniku przeprowadzonych w Straży Granicznej badań ankietowych<sup>12</sup>, których celem było poznanie opinii środowiska zawodowego, poznanie ocen Straży Granicznej wśród podróżnych przekraczających granicę, jak również poznanie oczekiwań funkcjonariuszy SG odnośnie założeń kodeksu etycznego.

Efektom konferencji było opublikowanie przedstawionych na niej referatów i wystąpienie<sup>13</sup> funkcjonariuszy SG, przedstawicieli środowisk akademickich i Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka oraz przesłanie Komendantowi Głównemu Straży Granicznej projektu „Zasad etyki”. Decyzją nr 24 z dnia 12 maja 2000 r. Komendant Główny SG wprowadził w Straży Granicznej „Zasady etyki funkcjonariusza Straży Granicznej”.



Członkowie zespołu przygotowującego konferencję nt. „Etyka zawodowa funkcjonariusza SG” i jej uczestnicy

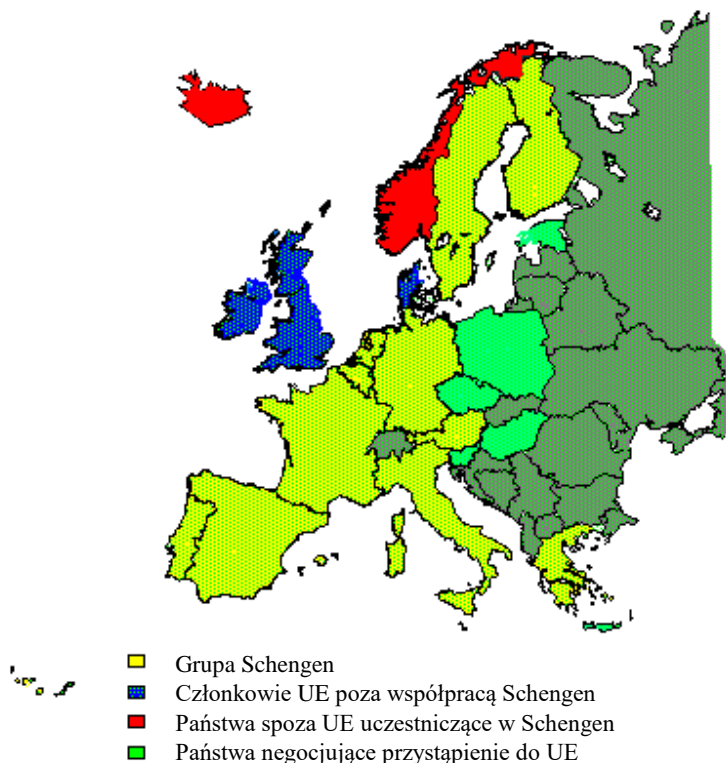
Dwie następne konferencje przygotowane zostały w ramach prac zespołu Rady Szkolnictwa Straży Granicznej kierowanego przez

---

<sup>12</sup> Autorami badań są: mjr A. Bialic, ks. mjr Zbigniew Kępa i mjr J. Szczerba.

<sup>13</sup> *Etyka zawodowa Straży Granicznej*, Materiały pokonferencyjne, J. Szczerba (red.), Kętrzyn 2000.

mjr. Jarosława Suszka, Komendanta Centrum Szkolenia Straży Granicznej. Zespół powołany został do zrealizowania w latach 2000-2001 projektu naukowo-badawczego pn. „Wschodnia granica RP granicą UE”.



Źródło: mapa – Jednocząca się Europa (stan na grudzień 2000 r.)

W konferencji omawiającej problematykę integracji RP z Unią Europejską oraz wynikające stąd zadania Straży Granicznej udział wzięli przedstawiciele jednostek organizacyjnych SG (w tym przedstawiciele Zespołu Komendanta Głównego ds. Integracji Europejskiej), środowisk akademickich, Biura UNHCR w Warszawie oraz funkcjonariusze Bundesgrenzschutzu (BGS). Nasi niemieccy partnerzy przedstawili swoje doświadczenia w zakresie zniesienia kontroli na granicach wewnętrznych Unii Europejskiej i wprowadzenia ścisłych kontroli na granicach ze-

wewnętrznych (J. Sacherer – BGS Gartz) oraz konsekwencji tych zmian dla systemu szkolenia i doskonalenia zawodowego funkcjonariuszy BGS (T. Osterroth, komendant ośrodka szkolenia BGS w Neustrelitz).



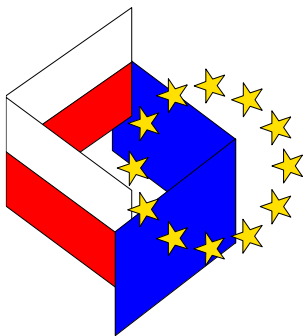
Referat nt. ochrony zewnętrznych granic UE wygłasza J. Sacherer – z-ca komendanta BGS w Gartz

Zakładanym celem konferencji było również upowszechnienie wśród funkcjonariuszy SG wiedzy o integracji europejskiej oraz jej aspektach dotyczących bezpośrednio Straż Graniczną, stąd materiały pokonferencyjne wydane nakładem CS SG<sup>14</sup> rozesłane zostały do wszystkich jednostek organizacyjnych.

Konferencja z grudnia 2000 r. poświęcona została problematyce funkcjonowania wschodniej granicy RP jako zewnętrznej granicy Unii Europejskiej w wielorakich aspektach: kulturowym i socjologicznym (m.in. stosunek Polaków do cudzoziemców); realizacji polityki wizowej i imigracyjnej RP; zwalczania przestępczości oraz kontroli migracji.

---

<sup>14</sup> *Integracja RP z Unią Europejską – zadania Straży Granicznej*, A. Tkacz (red.), Kętrzyn 2000.



Udział w konferencji wzięli zapewniając wysoki poziom przedstawiciele Straży Granicznej, kadra naukowa uniwersytetów w Białymstoku, Olsztynie, Toruniu i Warszawie, Biura Wysokiego Komisarza ONZ ds. Uchodźców, przedstawiciele pionów merytorycznych Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji oraz Ministerstwa Spraw Zagranicznych. Materiały pokonferencyjne<sup>15</sup> stanowiąc będą szczególnie kompendium wprowadzające funkcjonariuszy Straży Granicznej w problematykę stosowania prawa unijnego w ochronie zewnętrznych granic UE.

Kolejną widoczną oznaką żywej działalności funkcjonariuszy Zakładu Ogólnego jest stały rozwój i aktywne kontakty na zewnątrz, poza Strażą Graniczną.



Funkcjonariusze służb granicznych Uzbekistanu w CSSG w Kętrzynie

<sup>15</sup> *Wschodnia granica RP zewnętrzną granicą Unii Europejskiej*, J. Białocerkiewicz (red.), Kętrzyn 2001.

I tak od 1998 r. datują się kontakty i współpraca z Biurem Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE w Warszawie, kiedy to wykładowcy Zakładu wzięli udział w szkoleniu służb granicznych Republiki Uzbekistanu w zakresie przestrzegania i ochrony praw człowieka organizowanym przez tę organizację międzynarodową. W latach kolejnych doszły następne szkolenia służb granicznych i imigracyjnych: Uzbekistanu, Ukrainy i Kirgistanu – część szkoleń była realizowana za granicą, niektóre z nich w Centrum Szkolenia w Kętrzynie.<sup>16</sup>

W efekcie współpracy i realizowanych szkoleń powstała książka<sup>17</sup> stanowiąca wprowadzenie do problematyki praw człowieka dla funkcjonariuszy służb granicznych państw obszaru rosyjskojęzycznego, której współautorem jest piszący te słowa – oficjalnie ekspert Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie z zakresu praw człowieka.

Bardzo cenny jest wyróżnienie wkładu naszej jednostki w procesie kształtowania ludzkiego wymiaru OBWE oraz ochrony praw człowieka poprzez zamieszczenie na obwolucie książki logo Centrum Szkolenia, a jest to rzecz wyjątkowa w działalności Biura Instytucji Demokratycznych. Kolejnym wymiernym efektem jest nieodpłatne przekazanie do biblioteki Centrum Szkolenia Straży Granicznej przez Biuro OBWE w Warszawie 156 egzemplarzy książek w językach angielskim i rosyjskim z zakresu ochrony praw człowieka oraz 20 egzemplarzy CD-ROM z kompletną bazą oficjalnych doku-



<sup>16</sup> Por. sprawozdania w Biuletynach „Problemy ochrony granic” nr 8/1998, s. 161-166; nr 10/1999, s. 193-194; nr 13/2000, s. 221-222.

<sup>17</sup> I. Belkin, V. Shkolnikov, A. Tkacz, *Posobje po prawam czelowieka dlja rabotnikov pogranicznych sluzb. Opyt Polszi*, Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka OBWE, Warszawa 2000; por. omówienie tej książki: B. Szachowicz, „Problemy ochrony granic” nr 12/2000, s. 197-200.

mentów Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie w językach angielskim, francuskim, hiszpańskim, niemieckim, rosyjskim oraz włoskim.



Szkolenie OBWE dla funkcjonariuszy służb granicznych i migracyjnych Kirgistan, Biszkek 27.11.-01.12.2000 r.

Drugą instytucją, z którą Zakład Ogólny utrzymuje kontakty zewnętrzne jest Biuro Wysokiego Komisarza ONZ ds. Uchodźców w Warszawie, wraz z którym zorganizowane zostały w Centrum Szkolenia Straży Granicznej dwa szkolenia:

- w dniach 12-14 maja 1999 r. dla funkcjonariuszy SG oraz Policji Granicznej Republiki Litwy z zakresu europejskiego prawa azylowego<sup>18</sup>,
- w dniach 10-12 maja 2000 r. z zakresu prowadzenia wywiadu z osobami ubiegającymi się o status uchodźcy oraz roli tłumacza w tej czynności.<sup>19</sup>

<sup>18</sup> Zob. sprawozdanie w Biuletynie „Problemy ochrony granic” nr 10/1999, s. 169-170.

<sup>19</sup> Biuletyn „Problemy ochrony granic” nr 12/2000, s. 203.



Kontakty z tą agendą ONZ przyniosły dorobek w postaci kilkunastu egzemplarzy książek i publikacji z zakresu prawa azyłowego, orzecznictwa Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu oraz programu komputerowego „Refworld” na CD-ROM stanowiącego bazę danych o krajach pochodzenia uchodźców, ich systemie prawnym, standardach praw człowieka oraz zawierający informacje statystyczne dotyczące problematyki uchodźców w świecie (wszystkie w języku angielskim). Materiały te zasiłyły stan biblioteki i zostały udostępnione zainteresowanym wykładowcom Centrum Szkolenia Straży Granicznej, lektorom języka angielskiego oraz wszystkim słuchaczom.



Uczestnicy szkolenia z zakresu technik prowadzenia wywiadów statusowych z osobami ubiegającymi się o status uchodźcy

Tyle, z konieczności syntetycznego spojrzenia na dziesięć lat działalności Zakładu Prawa i Nauk Humanistycznych (obecnie: Zakładu Ogólnego). Niewątpliwie okres ten stanowi pewną wyrazistą całość a funkcjonariusze Zakładu mogą być zadowoleni, iż tego czasu nie zmarnowali, bowiem okres ten dla wielu z nich stanowi czas efektywnej pracy i osiągnięcia sukcesów. Okres ostatnich kilku lat działania Zakładu to okres znacznej liczby przedsięwzięć, niekiedy bardzo pracochłonnych, które czekały latami nie zauważane i teraz znalazły swój moment realizacji. To również okres przygotowywania i przeprowadzania konferencji

naukowych, nowego rodzaju szkoleń z zakresu doskonalenia zawodowego kadry Straży Granicznej, w których Zakład Ogólny bierze aktywny udział bądź je organizuje.

A co przed nami? Z pewnością kontynuowanie podstawowej działalności dydaktycznej i jej przekształcanie zgodnie z potrzebami formacji, która przygotowuje się do objęcia ochrony zewnętrznej granicy Unii Europejskiej, ale również szersze otwarcie się na zewnątrz i utrzymanie rozpoczętej współpracy z instytucjami międzynarodowymi (UNHCR, OBWE), ośrodkami uniwersyteckimi Białegostoku, Olsztyna, Torunia i Warszawy, Wyższą Szkołą Policji w Szczytnie. To również poszukiwanie nowych możliwości rozwoju kadry Zakładu, jak choćby nawiązana ostatnio współpraca z ośrodkiem British Council w zakresie nauki języka angielskiego oraz wsparcia metodycznego.



**ppłk mgr Marek Łyczek**

CS SG w Kętrzynie

## **HISTORIA I DZIEŃ DZISIEJSZY ZAKŁADU SŁUŻBY GRANICZNEJ**

W dniu 12 października 1990 r. Sejm RP uchwalił ustawę o Straży Granicznej i na jej podstawie Minister Spraw Wewnętrznych wydał Zarządzenie NR 47 z dnia 16 maja 1991 r. o rozformowaniu Wojsk Ochrony Pogranicza i utworzeniu Straży Granicznej. Z kolei Komendant Główny Straży Granicznej Zarządzeniem Nr 021 w miejsce Centrum Szkolenia Wojsk Ochrony Pogranicza powołał do życia Centrum Szkolenia Straży Granicznej. W tym samym roku nastąpiły zmiany organizacyjne. W szkole w miejsce dotychczasowych Cykli Szkolenia powołano Zakłady Szkolenia.

Obecny Zakład Służby Granicznej swoją historię wywodzi od dwóch Cykli Szkolenia CS WOP tj. Cyklu Ogólnowojskowego i Granicznego. Na bazie Cyklu Ogólnowojskowego utworzony został Zakład Szkolenia Ogólnozawodowego, natomiast wykładowcy Cyklu Granicznego weszli w skład nowo utworzonego Samodzielnego Zakładu Podstaw Służby Granicznej pod kierownictwem zastępcy komendanta CS SG, tworząc Zespół Ochrony Granicy Państwowej. Zakładem Szkolenia Ogólnozawodowego kierował mjr Henryk Kluza mając do dyspozycji 9 wykładowców prowadzących zajęcia z takich przedmiotów jak: Szkolenie strzeleckie, Wychowanie fizyczne, Terenoznawstwo, Zabezpieczenie działań granicznych. Zespołem Ochrony Granicy Państwowej kierował ppłk Jan Gąlus mając do dyspozycji 8 wykładowców prowadzących zajęcia z takich przedmiotów jak: Szkolenie graniczne, Szkolenie operacyjne. Do końca sierpnia 1996 r. nie uległa zmianie struktura organizacyjna, zmieniali się wykładowcy oraz ich liczba w poszczególnych Zakładach i Zespołach.

Od września 1996 r. nastąpiła reorganizacja Zakładów Centrum Szkolenia Straży Granicznej. Powstał Zakład Podstaw Służby Granicznej kierowany przez ppłk. Jana Pisarka w składzie: Zespół KRG, Zespół

Kryminalistyki i Zespół Ogólnograniczny oraz Zakład Ogólnozawodowy kierowany przez ppłk. Henryka Sikorę w składzie:

- Zespół Wychowania Fizycznego,
- Zespół Zabezpieczenia Działań Granicznych.

Do końca czerwca 1999 r. nie uległa zmianie struktura organizacyjna, zmieniali się wykładowcy oraz ich liczba w poszczególnych Zakładach i Zespołach.

Od 1 lipca 1999 r. nastąpiła kolejna reorganizacja. Powstał Zakład Służby Granicznej funkcjonujący w tym kształcie do dziś. Kierownikiem Zakładu został mjr Mirosław Janicki mając do dyspozycji:

- Zespół Ochrony Granicy Państwowej,
- Zespół Zabezpieczenia Działań Granicznych.

W Zespole Zabezpieczenia Działań Granicznych oprócz wykładowców znaleźli się również gospodarze obiektów (strzelnica, hale sportowe) oraz pracownik cywilny – konserwator.

Do chwili obecnej struktura Zakładu Służby Granicznej pozostała bez zmian. Zmieniała się jednak liczba funkcjonariuszy w Zespołach.

Zespół Ochrony Granicy Państwowej kierowany przez kpt. Cezarego Szczepańskiego liczy 11 wykładowców i instruktorów.

Zespół Zabezpieczenia Działań Granicznych kierowany przez ppłk. Marka Łyczka liczy 14 wykładowców, instruktorów, referentów i konserwatorów.

Do zakresu działania Zakładu Służby Granicznej należy:

1. Podejmowanie działań na rzecz zapewnienia wysokiego poziomu kształcenia z przedmiotów realizowanych w Zakładzie.
2. Organizowanie i prowadzenie w porozumieniu z Komendą Główną Straży Granicznej kursów i innych form doskonalenia zawodowego w dziedzinach będących przedmiotem działalności Zakładu.
3. Kształcenie umiejętności fachowych słuchaczy z przedmiotów realizowanych w Zakładzie, niezbędnych do realizacji zadań przez Straż Graniczną.
4. Dokonywanie modyfikacji programów nauczania poszczególnych przedmiotów oraz aktualizacja treści nauczania.

5. Podnoszenie poziomu nauczania przez stałe wprowadzanie nowych środków dydaktycznych oraz doskonalenie metodyki nauczania zwłaszcza w kierunku aktywizacji słuchaczy.
6. Utrzymywanie kontaktów i współpraca z jednostkami organizacyjnymi Komendy Głównej Straży Granicznej oraz jednostkami organizacyjnymi Straży Granicznej, szczególnie w dziedzinie prac badawczych, praktyk zawodowych, doskonalenia programów przedmiotów realizowanych w Zakładzie.
7. Inspirowanie i opracowywanie głównych kierunków rozwoju oraz doskonalenie bazy dydaktyczno-szkoleniowej Zakładu.
8. Organizowanie i stałe doskonalenie systemu dydaktycznego oraz procesu doskonalenia zawodowego.
9. Podnoszenie kwalifikacji zawodowych w ramach szkoleń metodycznych i samokształcenia.
10. Inicjowanie i organizowanie spotkań, konferencji, sympozjów i innych form wymiany doświadczeń dydaktycznych i samokształcenia
11. Popularyzowanie wiedzy z przedmiotów realizowanych w Zakładzie.
12. Prowadzenie działalności publicystycznej i popularyzatorskiej.
13. Opracowywanie skryptów, konspektów, ćwiczeń, broszur metodycznych i innych dokumentów organizacyjno-metodycznych niezbędnych do zabezpieczenia procesu szkolenia.
14. Prowadzenie seminariów dyplomowych w zakresie przedmiotów realizowanych w Zakładzie.
15. Opiniowanie oraz przedstawianie propozycji projektów aktów normatywnych i przepisów służbowych dotyczących działalności Zakładu.
16. Organizowanie współpracy z kadrą pododdziałów szkolnych w celu zapewnienia prawidłowego przebiegu procesu dydaktyczno-wychowawczego.
17. Bieżąca ewidencja i aktualizacja materiałów związanych z merytorycznym zakresem działalności Zakładu.
18. Prace w ramach biuletynu Centrum Szkolenia SG.
19. Wykonywanie innych zadań wyznaczonych przez komendanta Centrum Szkolenia Straży Granicznej wynikających ze Statutu oraz Regulaminu Nauki CS SG.

Zakład Służby Granicznej szkółąc słuchaczy do realizacji zadań wynikających z Ustawy o Straży Granicznej przygotowuje ich do skutecznej ochrony granicy państwowej poza przejściami granicznymi. Do osiągnięcia tego celu służą nie tylko tzw. „przedmioty graniczne”:

- Organizacja i kierowanie ochroną granicy państwowej,
- Metodyka pracy operacyjno-rozpoznawczej,
- Wybrane zagadnienia czynności operacyjno-rozpoznawczych,
- Służba graniczna i działania graniczne,
- Taktyka działań granicznych,
- Prewencja graniczna,

ale także „przedmioty zabezpieczające”, które uzupełniają i zabezpieczają proces ochrony granicy:

- Wychowanie fizyczne,
- Techniki interwencyjne,
- Szkolenie strzeleckie,
- Terenoznawstwo,
- Działania Straży Granicznej w sytuacjach szczególnych,
- Podstawowe wiadomości o terroryzmie.

Proces szkolenia granicznego rozpoczyna się od nauki pełnienia służby granicznej przez pojedynczego funkcjonariusza aż do nauki prowadzenia działań granicznych (zob. zdjęcie poniżej).



Patrol graniczny



Funkcjonariusze podczas działań granicznych



Zespół Ochrony Granicy Państwowej prowadzi zajęcia na wszystkich szczeblach nauczania: od młodszych specjalistów poprzez oba etapy Studium Służby Granicznej do Studium Oficerskiego i Wyższej Szkoły Policji – kierunku Straż Graniczna. Oprócz przygotowywania funkcjonariuszy do fizycznej ochrony granicy państwowej przygotowuje ich także do realizacji zadań wynikających ze znowelizowanej Ustawy o Straży Granicznej.

W celu popularyzacji wiedzy od 2000 r. realizowana jest pod patronatem Komendanta Głównego SG Olimpiada Wiedzy Granicznej, która obejmuje wszystkich słuchaczy CS SG. Marzeniem naszym jest, aby rywalizacją objąć Ośrodki Szkolenia a w późniejszym okresie całą kadrę Straży Granicznej.

Realizując swoje zadania Zespół Ochrony Granicy Państwowej korzysta z najnowszych osiągnięć technicznych Straży Granicznej. Do nauki działań w ochronie granicy wykorzystujemy:



Motocykl Honda TRX





Pojazd obserwacyjny wyposażony w urządzenia termowizyjne do wykrywania osób



Centrum analityczno-decyzyjne wyposażone w urządzenia lokalizacji satelitarnej (GPS) i sieć komputerową, które pozwalają na bieżące śledzenie sytuacji granicznej i podejmowanie natychmiastowej decyzji

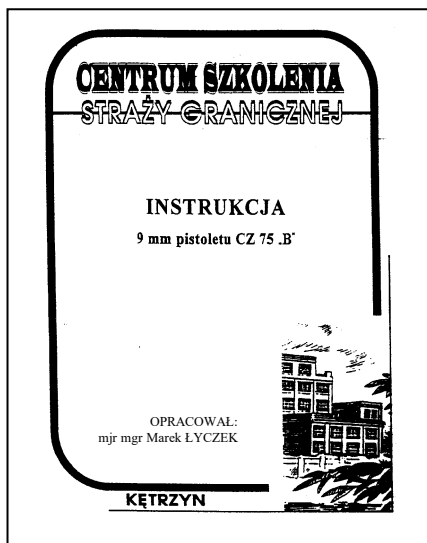


Sala ze stołem plastycznym z odcinkiem strażnicy ćwiczebnej umożliwiającą wypracowanie skutecznej decyzji do organizacji i podjęcia działań granicznych

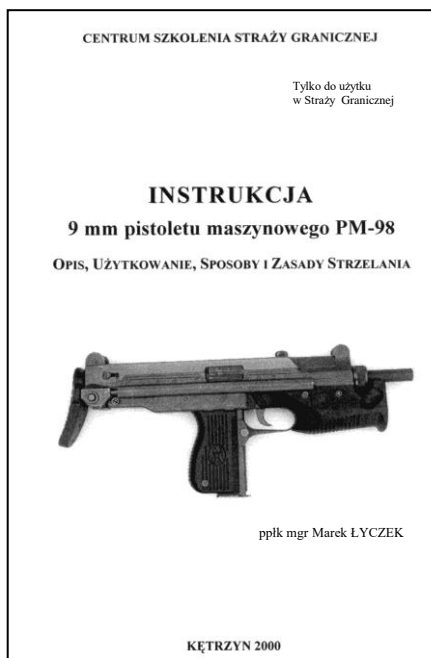
Zespół Zabezpieczenia Działań Granicznych, jak wskazywałaby jego nazwa, ma zabezpieczać działania graniczne, jest to jednak w odniesieniu do jego zadań pojęcie zbyt wąskie. Oprócz przedmiotów zabezpieczających realizuje także te, które podnoszą sprawność fizyczną słuchaczy, rozwijają umiejętności funkcjonariuszy w zakresie bezpiecznego obchodzenia się z bronią i skutecznego prowadzenia ognia z broni służbowej.

Idąc za potrzebą utworzenia w Straży Granicznej plutonów specjalnych od 2000 r. rozpoczął się w CS SG wieloetapowy kurs instruktorów do tychże plutonów. Rozpoczęliśmy od przeprowadzenia testów sprawnościowych w Oddziałach SG, które miały wytypować kandydatów na te kursy. Podsumowaniem ich ma być ćwiczenie taktyczno-graniczne na poligonie w Wędrzynie, które ostatecznie wyłoni kadre instruktorską technik interwencji, strzelań specjalnych, taktyki działań granicznych i specjalnych dla potrzeb Straży Granicznej.

Wykładowcy szkolenia strzeleckiego opracowują dla potrzeb całej naszej formacji instrukcje broni wchodzącej na wyposażenie i uzbrojenie funkcjonariuszy.



◀ Okładka CZ 75 „B”



Okładka PM-98 ▶

Zespół Zabezpieczenia Działań Granicznych obejmuje szkoleniem podobnie jak Zespół OGP wszystkie poziomy i profile kształcenia. Szkolenie strzeleckie skupia się w trzech zasadniczych miejscach:



Sala wykładowa do nauki budowy broni



Sala do treningu strzeleckiego BEAMHIT 360

Zakład Służby Granicznej posiada następującą bazę szkoleniową:

- Strzelnica – oś pistoletowa, karabinowa, tarczowa z salą wykładową i ogródek strzelecki.
- Ogródek szkolenia granicznego.
- Hale sportowe nr 1 i 2.
- Stadion lekkoatletyczny.
- Korty tenisowe.
- Sale wykładowe w bloku szkolnym.
- Gabinety specjalistyczne do zajęć ze szkolenia granicznego i strzeleckiego.
- Sala treningowa do nauki strzelania – trenażer BEAMHIT- 360.
- OW Staniewo – strażnica ćwiczebna.
- Ośrodek Sprawności Fizycznej.
- Korzystamy ponadto ze strażnic Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej i rejonów w pobliżu miasta Kętrzyn.

Część tych obiektów jest już jednak w znacznym stopniu wyeksploatowana i wymaga nakładów finansowych na przywrócenie ich do stanu pełnej sprawności.

Od chwili swego powstania kadra Zakładu Służby Granicznej cały swój wysiłek poświęca właściwemu przygotowaniu słuchaczy do zadań w ochronie granicy państwowej. Zespół Ochrony Granicy Państwowej prowadzi szkolenie i doskonalenie zawodowe w zakresie pełnienia służby granicznej w strażnicach oraz prowadzenie działań granicznych w składzie pododdziałów odwodowych.

Zespół Zabezpieczenia Działania Granicznych uczy skutecznego prowadzenia ognia z broni strzeleckiej, rozwija sprawność fizyczną słuchaczy, doskonali umiejętności w zakresie technik obezwładniania i walki wręcz oraz skutecznego działania w sytuacjach szczególnych. Uzupełnia i doskonali w ten sposób umiejętności funkcjonariuszy niezbędne podczas prowadzenia działań granicznych i udziału w nich. Podjęliśmy się



Strzelnica

także szkolenia kadr instruktorskich dla potrzeb powstających plutonów specjalnych SG z taktyki i technik interwencji, strzelań specjalnych i taktyki granicznej.

Wykładowcy Zespołu Zabezpieczenia Działań Granicznych uczą także słuchaczy udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej oraz prowadzą kursy uprawniające do kierowania strzelaniami w Straży Granicznej i posługiwania się wielofunkcyjną pałką typu „TONFA”. Zadaniem tego Zespołu jest także organizowanie i prowadzenie obozów żeglarskich i narciarskich dla słuchaczy Centrum Szkolenia SG. W skład tego zespołu wchodzi reprezentanci Centrum Szkolenia i całej Straży Granicznej na szczeblu krajowym, jak i międzynarodowym. Mjr Mirosław Szynkowski zdobył w Sztokholmie w 1999 r. zarówno indywidualnie, jak i w składzie drużyny SG wspólnie z kpt. Jackiem Guźniczakiem i por. Hubertem Legiędziem z Pomorskiego Oddziału SG, tytuł mistrza świata w wieloboju policyjnym. Jest on także mistrzem i rekordzistą Polski weteranów w halowych zawodach lekkoatletycznych w biegu na 400 i 800 m.

W procesie dydaktycznym kadra Zakładu wykorzystuje najnowocześniejszy sprzęt wchodzący na wyposażenie Straży Granicznej. Bierze aktywny udział w testowaniu i opiniowaniu nowego sprzętu oraz opracowywaniu treści instrukcji, zarządzeń i pomocy dydaktycznych dla potrzeb całej naszej formacji. Baza dydaktyczna Zakładu została wzbogacona o pojazdy obserwacyjne i Centrum Analityczno-Decyzyjne. Pełne wdrożenie posiadanego aktualnie sprzętu i połączenie go z ośrodkiem szkoleniowym w Staniewie umożliwi prowadzenie zajęć interdyscyplinarnych obejmujących większość przedmiotów nauczania Centrum Szkolenia SG.

Nasza przyszłość to także współpraca z ośrodkami szkolenia w kraju jak i za granicą. Rozpoczęliśmy ją od wymiany doświadczeń z ośrodkiem szkolenia Policji Granicznej w Neusterlitz, którą obecnie kontynuujemy poprzez wymianę kadry dydaktycznej i instruktorskiej. Aktywnie uczestniczymy w przedsięwzięciach TWINING'99, które w znacznym stopniu umożliwiają nasz wszechstronny rozwój i przygotowują jego uczestników do zadań, jakie SG będzie musiała realizować w zjednoczonej Europie w ramach UE.



**Ks. mjr dr Zbigniew Kępa**

CS SG w Kętrzynie

## **DUSZPASTERSTWO FUNKCJONARIUSZY STRAŻY GRANICZNEJ W KĘTRZYNIE**

### *Z historii duszpasterstwa formacji granicznych*

Formacje graniczne II Rzeczypospolitej były otwarte na posługę duszpasterską. Taki wniosek nasuwa się po zbadaniu dokumentów archiwalnych znajdujących się w Archiwum Straży Granicznej.<sup>1</sup> Zmieniały się formacje graniczne, ulegały one reorganizacji bądź zastępowano je innymi. Zmieniały się także formy organizacyjne duszpasterstwa katolickiego i innych wyznań chrześcijańskich obejmujące owe formacje. Stabilizacja organizacyjna duszpasterstwa katolickiego obejmującego Korpus Ochrony Pogranicza nastąpiła późno, bo dopiero w 1937 r. kiedy to w Korpusie Ochrony Pogranicza utworzono odrębny dekanat.<sup>2</sup> Dekanat ten istniał tylko dwa lata, tj. od 1937 do 1939 r. Po II wojnie światowej duszpasterstwo nie odrodziło się w Wojskach Ochrony Pogranicza. Początkowo Wojska Ochrony Pogranicza urządzały uroczystości na wzór wojskowy z okresu międzywojennego, łącząc niektóre z nich ze Mszą św., np. w Kętrzynie w 1947 r. przysięgę żołnierską poprzedziła Msza św. na stopniach ratusza. Przysięgę wzorem przedwojennym odbierał z braku kapelana wojskowego ks. Wacław Radziwon – proboszcz Parafii św. Katarzyny wraz z dowódcą.<sup>3</sup> Już w następnym roku przysięga odbywała się bez udziału duchownego, chociaż była jeszcze poprzedzona Mszą św. W 1949 r. przysięga miała tylko świecki charakter. Do 1990 r. koszary Centrum Szkolenia Wojsk Ochrony Pogranicza były zamknięte

---

<sup>1</sup> Ks. mjr Z. Kępa, *Kapelani formacji granicznych II Rzeczypospolitej*, „Problemy ochrony granic”, Biuletyn CSSG nr 7, Kętrzyn 1998, s. 127-134.

<sup>2</sup> Ks. mjr dr Z. Kępa, *Dziekan Katolicki KOP*, „Problemy ochrony granic”, Biuletyn CSSG nr 10, Kętrzyn 1999, s. 143-152.

<sup>3</sup> Informację taką podała pani Krystyna Kłonica, żona płk. Władysława Kłonicy ówczesnego dowódcy Mazurskiego Oddziału WOP Nr 5.

dla działalności duszpasterskiej. Co więcej od 1948 do 1990 r. okresowo występowały przejawy ostrej, bezpardonowej walki z wszelkimi przejawami religijności. Istniały przypadki zwalniania z pracy z powodu praktyk religijnych. W Kętrzynie oficjalnie po raz pierwszy żołnierze Wojsk Ochrony Pogranicza ze swoim dowódcą wzięli udział we Mszy św. w dniu 3 maja 1990 r. To wydarzenie opisano w *Kronice Parafii św. Jerzego w Kętrzynie*.

„3.V.1990. Czwartek. 199-a rocznica uchwalenia Konstytucji 3-go Maja, uroczystość Matki Bożej Królowej Polski. Znów, po latach, równocześnie święto państwowe, dzień wolny od pracy.

O godz. 12-tej uroczysta koncelebrowana Msza św. przy b. licznym udziale mieszkańców Kętrzyna wszystkich 3-ch parafii. Najpierw wkroczyła do kościoła, już pełnego wiernych, kompania honorowa Wojsk Ochrony Pogranicza ze sztandarem, do drzwi kościelnych poprzedzona przez orkiestrę W.O.P.-u. [...] Na rozpoczęcie uroczystości w kościele pieśń: „Witaj, majowa jutrzeńko” odśpiewana przez wiernych, z wielkim wzruszeniem, ze łzami w oczach.

Następnie Ks. proboszcz [ks. prał. M. Żuchnik] powitał zebranych: dowódcę W.O.P.-u pułkownika Mazurka, naczelnika miasta Janusza Kotarskiego i jego zastępcę p. Kobylasa, posła Józefa Lubienieckiego oraz wszystkich przybyłych na tę piękną patriotyczno-religijną uroczystość. [...] Na zakończenie Mszy św. pieśń dziękczynna »Ciebie, Boga, wychwalamy« i »Boże, coś Polskę«. Tym razem wszyscy zgodnie śpiewali: »Ojczyznę wolną pobłogosław, Panie«.

Po wyjściu z kościoła samorzutnie utworzył się szpaler ludzi, którzy oklaskami żegnali Kompanię honorową W.O.P.-u. Po tylu latach wojsko znów z nami”<sup>4</sup>

Od 3 maja 1990 r. żołnierze Centrum Szkolenia Wojsk Ochrony Pogranicza często uczestniczyli w uroczystościach religijnych organizowanych poza koszarami. Koszary były jednak nadal miejscem niedostępnych dla duchownych.

---

<sup>4</sup> *Kronika Parafii św. Jerzego w Kętrzynie*, t. V: od 1.01.1988 do 27.05.1990 (kronikarz Krystyna Janczewska); wypisy z Kroniki parafialnej będziemy zawsze podawać z zachowaniem oryginalnej pisowni; konieczne wyjaśnienia, bądź uzupełnienia będziemy umieszczać w nawiasach kwadratowych „[...]”.



*Posługa duszpasterska od 1991 do 1993 r.*

Straż Graniczna od samego początku była formacją otwartą dla duszpasterstwa. Ponieważ nie powstało jeszcze duszpasterstwo tej formacji, opiekę duszpasterską sprawowali miejscowi księża. W Kętrzynie opiekę duszpasterską nad Strażą Graniczną roztoczył ks. prałat Mieczysław Żuchnik, dziekan dekanatu Kętrzyn I Północny-Zachód, proboszcz Parafii św. Jerzego w Kętrzynie.

Pierwsza informacja o udziale powstałych w 1991 r. dwóch instytucji Straży Granicznej tj. Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej i Centrum Szkolenia Straży Granicznej w uroczystościach religijnych znajdujemy w *Kronice Parafii św. Jerzego* pod dniem 11 listopada 1991 r.

„11.XI.1991 r. Poniedziałek – 73 rocznica odzyskania niepodległości po latach zaborów. O godz. 11.15 uroczysta Msza św. w naszym kościele [tj. Kościele św. Jerzego] z poświęceniem sztandaru Związku Żołnierzy Armii Krajowej Koła Kętrzyn. Członkowie Związku A.K i licznie zebrani wierni z Kętrzyna i sąsiednich miast wyruszyli do kościoła św. Jerzego w asyście orkiestry wojskowej Straży Granicznej z Placu Marszałka Piłsudskiego. Na zakończenie Ks. proboszcz serdecznie wszystkim podziękował, kierując ciepłe słowa szczególnie do obecnych w kościele żołnierzy”.<sup>5</sup>

W *Kronice* zanotowano pierwsze spotkanie wigilijne z udziałem duchownego i z łamaniem się opłatkiem. Zapis kronikarski jest bardzo lakoniczny:

„24.XII.1991 r. Wtorek. Wigilia Bożego Narodzenia. Ks. proboszcz [tj. ks. prał. M. Żuchnik] wziął udział w spotkaniu opłatkowym w wojsku-Straż Graniczna i w policji w Kętrzynie”.<sup>6</sup>

5 czerwca 1992 r. nieoczekiwanie zmarł płk Marek Śmiałkowski, komendant Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie. Jego pogrzeb, na prośbę rodziny, odbył się z udziałem ks. prał. M. Żuchnika, który nad grobem podczas liturgii pogrzebowej wygłosił mowę żałobną. Był to pierwszy pogrzeb oficera zawodowego z asystą mundurową,

<sup>5</sup> Ibidem, t. VII: od 11.11.1991 do 4.01.1993, s. 3; zdjęcia zamieszczone w *Kronice* dokumentują udział Kompanii Honorowej pod dowództwem por. M. Stanisławskiego.

<sup>6</sup> Ibidem, s. 14.

z kompanią honorową i z udziałem duchownego. Była to również pierwsza próba połączenia ceremoniału wojskowego z liturgią pogrzebową Kościoła katolickiego. Za udział w tym pogrzebie ks. prał. M. Żuchnik otrzymał podziękowanie od nowo mianowanego komendanta Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie płk Stanisława Manka.<sup>7</sup>

Parafia św. Jerzego odegrała znaczącą rolę podczas uroczystości poświęcenia i nadania sztandarów Centrum Szkolenia Straży Granicznej i Warmińsko-Mazurskiemu Oddziałowi Straży Granicznej. Uroczystość poświęcenia sztandarów została szczegółowo opisana w *Kronice* przez K. Janczewską.

„14.XI.1992 r. – sobota. Wielką, historyczną uroczystość przeżyła dzisiaj nasza parafia św. Jerzego, a wraz z nią cała społeczność kętrzyńska. Wojsko oficjalnie, uroczyście wkroczyło znów do kościoła, który przed laty, wkrótce po wojnie, był kościołem garnizonowym. A stało się tak dzisiaj z okazji poświęcenia dwóch sztandarów ufundowanych przez społeczeństwo Kętrzyna i innych miast naszego regionu: jeden sztandar dla Centrum Szkolenia Straży Granicznej, drugi dla Jednostki Warmińsko-Mazurskiej Straży Granicznej.<sup>8</sup>

Już o godz. 10.30 przed kolegiatą św. Jerzego zgromadzili się liczni wierni, Kompania honorowa Straży Granicznej z orkiestrą, poczty sztandarowe, ministranci i lektorzy, księża, oczekując na przyjazd dostojnych gości: Ks. Arcybiskupa Edmunda Piszczka, Kapelana Wojska Polskiego, Biskupa Polowego Ks. generała [brygady] Leszka Sławoja Głódzia, Ks. Prałata Henryka Jankowskiego z Gdańska, Ks. Górnego z Olsztyna, przedstawiciele władz wojewódzkich i miejskich. [...].

O godz. 11-tej na dziedzińcu kościelnym orkiestra wojskowa powitała marszem generalskim oczekiwanych gości, którzy następnie procesjonalnie wkroczyli do kościoła przy wspianiałym śpiewie chóru wojskowego, stojącego blisko ołtarza głównego.

Najpierw goście zostali powitani przez dzieci, po tej krótkiej ceremonii zabrał głos Ks. Prałat Mieczysław Żuchnik, proboszcz i prepozyt

---

<sup>7</sup> Ibidem, s. 46, płk Stanisław Manek przesłał pisemne podziękowanie ks. prał. M. Żuchnikowi w dn. 17.06.1992.

<sup>8</sup> Prawidłowa nazwa winna brzmieć: Warmińsko-Mazurski Oddział Straży Granicznej w Kętrzynie.

kolegiaty św. Jerzego. Podkreślił [on], jak wielka i niecodzienna uroczystość [odbywa się] i jak znamienne jest, że na jej miejsce wojsko obrało sobie kościół św. Jerzego, gdzie znajduje się kaplica-sanktuarium Matki Boskiej Ostrobramskiej, ku której czci właśnie odbywa się nowenna. Przybycie tak dostojnych gości to wielki zaszczyt dla naszej parafii.

Tu ze słowami powitania zwrócił się ks. proboszcz do Ks. Arcybiskupa Edmunda Piszczka, Ks. generała Leszka Sławoja Głódzia, Ks. Prałata Henryka Jankowskiego, Ks. Jana Górnego i innych księży oraz do głównego komendanta Straży Granicznej dr Jana Wojcieszczuka, przedstawicieli władz wojewódzkich i samorządowych, członków fundacji sztandarów, przedstawicieli wojska i policji, żołnierzy i oficerów Centrum Szkolenia Straży Granicznej z Komendantem Centrum płk mgr. inż. Stanisławem Mankiem i mjr. mgr. inż. Janem Olszewskim [komendantem Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej]. Ks. proboszcz powitał serdecznie również Zespół Artystyczny Straży Granicznej »Granica«, wszystkich gości i parafian.

Słowa powitania ze strony wojskowych wygłosił mjr inż. Jan Olszewski zwracając się do Ks. B-pa generała Leszka Głódzia o poświęcenia sztandarów.

W czasie ceremonii święcenia sztandarów chór wojskowy śpiewał pieśń »Błękitne rozwińmy sztandary«.[...]

Homilię wygłosił Ks. generał Leszek Sławoj Głódź. Jego słowa były skierowane przede wszystkim do żołnierzy. Przypomniał [on] rolę rycerstwa polskiego w historii Polski i te wydarzenia, w których Polacy ginęli za wiarę w imię miłości do Ojczyzny. Czy wiemy, co to znaczy Ojczyzna, jej dusza, jak Ojczyznę trzeba kochać, czcić i bronić w razie potrzeby. »Ojczyzna – to są te ramiona, które splatają naród, które splatają przeszłość i teraźniejszość. Ojczyzna to matka. A matką naszej Ojczyzny jest ta, której sanktuarium znajduje się w tej kolegiacie. To Matka Boże, którą żołnierze wielu pokoleń nazywali swoją Hetmanką« – powiedział Ks. Biskup Polowy.

Po zakończeniu Mszy św. podziękowanie wygłosił przedstawiciel wojskowych, następnie wszyscy w kościele odśpiewali pieśń »Boże coś Polskę«.

Chór wojskowy po błogosławieństwie wykonał jeszcze kilka pięknych pieśni patriotyczno-religijnych, którym wszyscy przysłuchiwali się z wielkim wzruszeniem, że to możliwe »tu i teraz«.

Po wyjściu z kościoła, chociaż nabożeństwo było długie, wszyscy jeszcze zatrzymali się na dziedzińcu przed kościołem, każdemu jakby żal było, że skończyła się tak piękna uroczystość, w której czuliśmy się wszyscy zespoleni. Dopiero po odejściu biskupów i księży i odmaszerowaniu wojska ludzie zaczęli się rozchodzić”.<sup>9</sup>

### *Posługa duszpasterska w latach 1993-1996*

W dniu 30 czerwca 1993 r. Biskup Polowy wydał dekret, w którym powierzył ks. kpt. dr. Kazimierzowi Tuszyńskiemu opiekę duszpasterską nad słuchaczami, pracownikami Straży Granicznej i ich rodzinami.<sup>10</sup> Rozpoczął się drugi okres w historii duszpasterstwa Straży Granicznej w Kętrzynie.

Obowiązki kapelana w Kętrzynie objął ks. kpt. Kazimierz Tuszyński w dniu 1 sierpnia 1993 r. Komendant Główny w tym dniu mianował ks. Tuszyńskiego funkcjonariuszem służby stałej.

Pierwszą uroczystością zorganizowaną przez nowo przybyłego kapelana była Msza św. poprzedzająca promocję absolwentów filii Wyższej Szkoły Oficerskiej Wojsk Zmechanizowanych we Wrocławiu, Studium Oficerskiego i Szkoły Chorążych, która odbyła się w dniu 28 sierpnia 1993 r. Mszy św. koncelebrowanej przewodniczył ks. arcybiskup dr Edmund Piszcz.<sup>11</sup> W „Gazecie Kętrzyńskiej” umieszczono następującą

---

<sup>9</sup> Ibidem, s. 81-82; na s. 85-89 zamieszczono zdjęcia z uroczystości poświęcenia sztandarów W-MOSG i CSSG.

<sup>10</sup> Pismo Kurii Polowej, l.dz. 612/285-CP/93 z dn. 30.06.1993; ks. dr K. Tuszyński został mianowany na stopień kapitana Wojska Polskiego dekretem Ministra Obrony Narodowej z dn. 11.06.1992., zaś stopień mjr. SG uzyskał 11.11.1995 (Rozkaz personalny Ministra Spraw Wewnętrznych nr 245 z dn. 7.10.1995 – ksero dokumentu znajduje się w Archiwum Parafii św. Mateusza w Kętrzynie).

<sup>11</sup> Koncelebransami Mszy św. przed promocją byli: ks. prał. E. Wiszowaty, kapelan Wyższej Szkoły Policji w Szczytnie, ks. prał. M. Żuchnik, prepozyt Kapituły kolegiackiej w Kętrzynie, o. B. Bujnowski, franciszkanin–kapucyn z Olsztyna oraz ks. kpt. K. Tuszyński.

informację: „Uroczystą promocję poprzedziła msza św. odprowadzana po raz pierwszy w historii tej uczelni w sali widowiskowej CS SG, koncelebrowana przez metropolitę warmińskiego, ordynariusza diecezji warmińsko-mazurskiej ks. arcybiskupa dr Edmunda Piszczaka (...)”.<sup>12</sup>

Obszerną relację z promocji zamieścił ks. kpt. Kazimierz Tuszyński w „Posłańcu Warmińskim”<sup>13</sup> oraz w „Naszej Służbie”.<sup>14</sup>

Aktu promocji oficerów dokonał mjr Wojciech Brochwicz, zastępca Komendanta Głównego Straży Granicznej. Uroczystość zaszczylił swoją obecnością Wiceminister Spraw Zagranicznych mgr Jerzy Zimowski.

Biskup Polowy Sławoj L. Głódź utworzył w Kętrzynie Parafię Personalną Straży Granicznej. Kuria Polowa wydała *Dekret ustanowienia Parafii Straży Granicznej w Kętrzynie* w dniu 20 września 1993 r. Następnego dnia, tj. 21 września 1993 r., Biskup Polowy mianował ks. kpt. dr. Kazimierza Tuszyńskiego proboszczem nowo erygowanej parafii Straży Granicznej.

Kapelan Straży Granicznej szybko dał się poznać w środowisku kętrzyńskim. W „Kolegiacie”, w nr z dnia 7 listopada 1993 r. znajdujemy informację o udziale ks. kapelana i dowództwa jednostek Straży Granicznej w Kętrzynie w Sympozjum 750-lecia Diecezji Warmińskiej.<sup>15</sup> Była to pierwsza informacja, która ukazała się w tym tygodniku o kapelanie Straży Granicznej. Ks. kapelan został bardzo życzliwie przyjęty przez środowiska kombatanckie Kętrzyna, czego dowodem były liczne zaproszenia na kombatanckie uroczystości.

Obecność ks. kapelana kpt. Tuszyńskiego stała się „papierkiem lakmusowym” dokonujących się przeobrażeń w sferze mentalności ludzi w mundurach. Ważnym pod tym względem wydarzeniem dla Centrum Szkolenia Straży Granicznej było spotkanie opłatkowe zorganizowane

---

<sup>12</sup> *Uroczysta promocja w CS Straży Granicznej*, „Gazeta Kętrzyńska”, R. IV (1993) nr 35 (152) z dn. 5.09.1993, s. 1.3.

<sup>13</sup> Ks. K. Tuszyński, *Pierwsza promocja*, „Posłaniec Warmiński”, R. 12 (1993) nr 21 z dn. 10-23.10.1993.

<sup>14</sup> Tenże, *Pierwsza promocja ze mszą św.*, „Nasza Służba”, R. II (1993) nr 17 (37) z dn. 1.10.1993, s. 7.

<sup>15</sup> A. Z. Leszczyńska, *Sympozjum 750-lecia Diecezji Warmińskiej*, „Kolegiata” R. I (1993) nr 11 z dn. 7.11.1993, s. 4.

w dniu 21 grudnia 1993 r. z inicjatywy ks. kapelana<sup>16</sup>, przy „zrozumieniu i pomocy” Komendanta Centrum oraz Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej. Relację z tego spotkania zamieścił kpt. Jan Szczerba w artykule „Czy Centrum staje się centrum?”<sup>17</sup>

„[...] Funkcjonariusze obu jednostek granicznych mieli możliwość wspólnie z gośćmi zaproszonymi z różnych instytucji, przedstawicielami duchowieństwa oraz dowódcami i komendantami jednostek Wojska Polskiego – sąsiadujących garnizonów – przełamać się opłatkiem, składając sobie wzajemnie życzenia wszelkiej pomyślności. Opłatek w polskiej kulturze – pozostaje trwałym symbolem tradycji i pojednania.

Z uwagi na obecność dostojnych gości oraz rangę uroczystości integrującej społeczność lokalną z ludźmi munduru Straży Granicznej Rzeczypospolitej Polskiej oraz Wojska Polskiego o poprowadzenie spotkania poproszono gościa honorowego w osobie Metropolity Warmińskiego, Jego Ekscelencję Księdza Arcybiskupa – dr. Edmunda Piszcza.

Życzliwość i szacunek ze strony Arcypasterza wobec ludzi munduru, postawa gości zaproszonych i samych funkcjonariuszy Straży Granicznej służą budowaniu przyszłości, która zjednując wszystkich wokół wartości, jaką jest Ojczyzna, będzie służyć wszystkim rodakom”<sup>18</sup>

Ważną instytucją pomagającą zaistnieć kapelanowi w środowisku mundurowym była Rada Duszpasterska. Ks. kapelan powołał Radę Parafialną oraz Zespół Synodalny.<sup>19</sup> Instytucje te odegrały ważną rolę w zakorzenieniu się duszpasterstwa w społeczność Straży Granicznej.

---

<sup>16</sup> Krótką relację z tego spotkania ks. Tuszyński zamieścił w „Naszej Służbie”, R. III (1994) nr 2 (44) z dn. 15.01.1994, s. 8.

<sup>17</sup> Kpt. J. Szczerba, *Czy Centrum staje się centrum?*, „Życie Kętrzyna”, R. 1994 nr 44 (53) z dn. 8.01.1994, s. 4.

<sup>18</sup> Ibidem.

<sup>19</sup> Radę Parafialną (i Społeczny Komitet Budowy Kaplicy) w latach 1993-1996 tworzyły następujące osoby: ppłk J. Zborowski (przewodniczący), ppłk J. Wolski, mjr R. Świtaj, kpt. J. Uściłowicz, ppor. W. Marszałek, st. chor. sztab. R. Kuszka, st. sierż. sztab. S. Grabski oraz pracownicy cywilni: H. Banasiak, B. Burbo, I. Sikora. Do Zespołu Synodalnego należały następujące osoby: płk J. Wolski (przewodniczący) T. Gałus, kpt. K. Krysztopik, kpt. K. Laskowski, kpt. M. Patron, S. Syroka, kpt. R. Świtaj, ppor. E. Wcisło, kpt. G. Zygnier; patrz: *Schematyzm Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego 1994*, Warszawa 1994, s. 218-219.

Ks. kapelan stanął przed problemem znalezienia pomieszczenia na kaplicę i zorganizowania niedzielnej mszy św. dla funkcjonariuszy Straży Granicznej i ich rodzin. Msza św. niedzielna była sprawowana w tzw. na terenie koszar. Ks. kpt. Tuszyński zamieszkał zaś w mieszkaniu internatowym w koszarach.



Ks. mjr dr Kazimierz Tuszyński udziela sakramentu chrztu św.  
Klaudiuszowi Ludwiczakowi 20 marca 1994 r.

W wyniku dyskusji i narad kaplicę postanowiono umieścić w budynku wybudowanym w 1934 r., w którym w okresie Wojsk Ochrony Pogranicza mieściła się żołnierska stołówka. Budynek ten w 1993 r. nie był używany i stanowił tzw. „pustostan”. Z powodu trudności organizacyjnych i powolności działań administracyjnych termin remontu był ciągle przesuwany. Trudności związane z lokalizacją i uzyskaniem środków finansowych udało się wreszcie pokonać i remont został przeprowadzony. Wyremontowano kilka pomieszczeń na pierwszym piętrze wspomnianego już budynku – pustostanu. Powstała tam kaplica o powierzchni

134 m<sup>2</sup>, zaprojektowana przez kpt. Andrzeja Skórę.<sup>20</sup> Do celów duszpasterskich przygotowano pomieszczenie na kancelarię parafialną będące równocześnie miejscem spotkań duszpasterskich.



Poświęcenie kaplicy św. Mateusza w Kętrzynie 12 maja 1994 r.  
Na zdjęciu ks. bp gen. dyw. Sławoj Leszek Głódź, ks. prałat Mieczysław Żuchnik  
i ppor. Wojciech Marszałek

Uroczystość otwarcia i poświęcenia kaplicy p.w. św. Mateusza Ewangelisty odbyła się w czwartek, 12 maja 1994 r., z udziałem Biskupa Polowego S. L. Głódzia, Komendanta Głównego Straży Granicznej dr. J. Wojcieszczuka, komendanta Centrum Szkolenia płk. S. Manka, komendanta Warmińsko-Mazurskiego Oddziału mjr. Wiesława Wieczorka, księży z parafii kętrzyńskich, kilku księży kapelanów z innych formacji i służb oraz funkcjonariuszy i pracowników Centrum Szkolenia Straży

<sup>20</sup> Osoby, które miały jakąś zasługę i udział w powstaniu i uposażeniu kaplicy zostały wymienione przez ks. kpt. Tuszyńskiego w art. pt. *Podziękowanie* zamieszczonym w „Życiu Kętrzyńskim”, R. 1994 nr 66 (75) z dn. 11.06.1994, s. 5, 8.



Granicznej i Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej.<sup>21</sup> W czasie Mszy św. w kazaniu Biskup Polowy poruszył temat prawa człowieka do religii.

„Jeśli dziś na teren Centrum Szkolenia Straży Granicznej wchodzi posługa Kościoła z tą skromną kaplicą i kapelanem, to nie po to, aby kogoś zagarnąć, aby ktoś miał się stać ofiarą opresji; nie o to tu chodzi. I niech to wszyscy zrozumieją, szczególnie ci, którzy dotąd tego nie pojęli albo których serca są przepelnione złością lub nienawiścią. Kościół wkraczając do koszar chce służyć, chce nieść dobro, chce nieść Krzyż Chrystusa, który jest znakiem miłości. Chce, aby w środku tej wspólnoty stanął Chrystus i powiedział: »Pokój wam!« (Łk 24,36). Aby każdy z Was z Niego czerpał moc, potrzebną do pracy na każdym stanowisku i przy każdym zadaniu, które powierzone zostaje poprzez służbę. I to jest cel, który wyznacza dzisiaj naszą tu obecność”.<sup>22</sup>

Od chwili poświęcenia kaplica św. Mateusza stała się centrum życia duszpasterskiego Parafii Straży Granicznej.

Biskup Polowy korzystając ze swoich uprawnień powołał Dekanat Straży Granicznej i dekretem z dnia 17 czerwca 1994 r. mianował ks. kpt. K. Tuszyńskiego dziekanem Straży Granicznej na okres pięciu lat.<sup>23</sup> Obowiązki dziekana ks. kpt. K. Tuszyński objął zgodnie z dekretem w dniu 1 lipca 1994 r.

---

<sup>21</sup> Relację z otwarcia i poświęcenia kaplicy zamieścili: kpt. J. Szczerba, *Biskup Polowy WP i SG gen. dyw. Sławoj Leszłk Głódź poświęcił kaplicę w CS SG*, „Gazeta Kętrzyńska”, R. V (1994) nr 21 (189), s. 1, 3; H. Kaliniczenko, *Panie cóżes nam uczynił?...*, „Życie Kętrzyzna”, R. 1994 nr 63 (72) z dn. 21.05.1994, s. 1, 10; *Straż z kaplicą*, „Gazeta Olsztyńska” z dn. 13-15.05.1994; *Pierwsza kaplica w Straży Granicznej*, „Polska Zbrojna” z dn. 20-2.05.1994.

<sup>22</sup> Bp S. L. Głódź, *Odmawianie prawa do religii jest dyskryminowaniem godności wolnego człowieka [w]: Drogami Narodu i Kościoła. Z nauczania Biskupa Polowego Wojska Polskiego (1994-1998)*, Warszawa 1999, s. 17; tegoż *Niewolnicy narzuconej ideologii „Nasza Służba”*, R. III (1994) nr 12 (54) z dn. 15-30.06.1994, s. 2.

<sup>23</sup> Dekret Biskupa Polowego l. dz. 689/197-CP/94, wyd. w Warszawie 17.06.1994 (Archiwum Parafii św. Mateusza w Kętrzynie); o Dekanacie SG pisał J. Kraśniej, *Przywrócenie Ordynariatu Polowego w Polsce w świetle Prawa Kanonicznego*, pr. magisterska, WSP w Olsztynie (1999), s. 60-68.

Zadania i rolę Dekanatu Straży Granicznej ks. kpt. K. Tuszyński opisał w okolicznościowym artykule zatytułowanym. „Duszpasterstwo katolickie w Straży Granicznej” zamieszczonym w „Naszej Służbie”.<sup>24</sup>

Wydarzeniem szczególnej wagi dla parafii jest przybycie Biskupa Ordynariusza. Stąd też należy odnotować przybycie ks. biskupa gen. bryg. S. L. Głódzia do Kętrzyna na promocję oficerską w dniu 28 października 1995 r. Relację z uroczystości zamieściła Rada Parafialna Parafii św. Mateusza w lokalnej gazecie „Życie Kętrzyna”.<sup>25</sup>

Na stopień oficerski promował ówczesny Komendant Główny Straży Granicznej płk J. Wojcieszczuk.

Ponieważ Centrum Szkolenia Straży Granicznej znajduje się na terenie Diecezji Warmińsko-Mazurskiej komenda Centrum Szkolenia Straży Granicznej często zapraszała ks. arcybiskupa Edmunda Piszczę, ordynariusza tej diecezji, do udziału w ważnych wydarzeniach szkoły. O kilku odwiedzinach arcybiskupa Piszczę wspomnieliśmy wcześniej. Z udziałem tego arcybiskupa odbyła się promocja chorążych 12 maja i 12 lipca 1996 r. oraz jubileusz 5-lecia Centrum Szkolenia Straży Granicznej.

### *Posługa duszpasterska w latach 1997-2001*

Od 15 października obowiązki proboszcza w Parafii Straży Granicznej przejął ks. kpt. Zbigniew J. Kępa.<sup>26</sup> Komendant Główny Straży Granicznej płk J. Wojcieszczuk wydał w dniu 16 października 1996 r. rozkaz personalny, w którym wspomnianego ks. kapelana zwolnił z zajmowanego stanowiska kapelana Karpackiego Oddziału Straży Gra-

---

<sup>24</sup> Ks. K. Tuszyński, *Duszpasterstwo katolickie w Straży Granicznej. W piątą rocznicę*, „Nasza Służba”, R. V (1996) nr 10 (96) z dn. 15-31.05.1996, s. 11.

<sup>25</sup> Rada Parafialna z Personalnej Parafii SG p.w. św. Mateusza w Kętrzynie, *Promocja na kursie oficerskim w Centrum Szkolenia Straży Granicznej*, „Życie Kętrzyna”, R. 1995 nr 47 (148), s. 4.

<sup>26</sup> *Kętrzyn staje się moim miastem*, „Życie Kętrzyna”, R. 1996 nr 13 (216) z dn. 29.03.1997, s. 4; M. Bauer, *Podwójne powołanie*, „Kętrzyński Tydzień”, R. 2000 nr 8, s. 7; ks. kpt. Z. J. Kępa, *Ustanowilem dla was strażników...*, „Nasza służba”, R. VI nr 10 (118) z dn. 15-31.05.1997, s. 11.

nicznej i przeniósł do dyspozycji Komendanta Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie.<sup>27</sup>

Ponieważ podstawowe zręby organizacji parafialnej powstały w czasie urzędowania poprzedniego proboszcza Parafii Straży Granicznej, należało zająć się kontynuacją i rozwojem powstałych form pracy duszpasterskiej oraz wprowadzić nowe formy duszpasterskie.

Działalność liturgiczno-sakramentalna winna być w każdej parafii traktowana priorytetowo, albowiem jest ona szczytem działalności Kościoła.<sup>28</sup> Stąd też na działalność liturgiczną w parafii tej zwracano baczną uwagę. Od 1997 r. w Parafii św. Mateusza w niedzielę i święta kościelne celebrowane były dwie Msze św. Termin Mszy św. o godz. 10.00 i 11.30 został tak dobrany, aby umożliwić udział w liturgii tym, którzy rano kończą służbę. Druga Msza św. przedpołudniowa była okazją do liturgicznych spotkań dla emerytów i rencistów, dzieci przystępujących do pierwszej komunii i innych grup. Msze św. celebrowano zawsze przed uroczystością promocji oficerskiej (6.XII 1996 r., 20.XII.1997 r.) i chorążackiej (luty i czerwiec każdego roku), przed ślubowaniem funkcjonariuszy służby kandydackiej (4-5 razy w ciągu roku), w Święto Straży Granicznej (16 maja) oraz w Święto Narodowe 11 listopada. Ponadto chętni mieli możliwość uczestniczenia we Mszy św. w dzień powszedni sprawowanej od 1997 do 1998 r. o godz. 20.00, zaś od 1999 r. o godz. 19.30.<sup>29</sup>

Na uroczystość promocji oficerów i chorążych komendanci Centrum Szkolenia wraz z księdzem kapelanem zapraszali ks. biskupów diecezji warmińskiej. Na promocji był obecny ks. arcybiskup Edmund Piszcz albo ks. bp Jacek Jezierski.

Szczególnych charakter miała Msza św. przed promocją oficerską 6 grudnia 1996 r. W grupie 51 promowanych funkcjonariuszy było dwóch kapelanów Straży Granicznej tj. ks. ppor. Ryszard Rozdeba z katolickiego Ordynariatu Wojska Polskiego i ks. ppor. Jarosław Kadyłak z Ordyna-

---

<sup>27</sup> Rozkaz personalny nr 846 z dn. 16.10.1996, podpisany przez Komendanta Głównego SG płk J. Wojcieszczuka (archiwum osobiste autora artykułu).

<sup>28</sup> Konstytucja o liturgii Soboru Watykańskiego II, n. 10.

<sup>29</sup> *Sprawozdanie z działalności Parafii Straży Granicznej w Kętrzynie za rok 1997, 1998, 1999, 2000*, p. 1 (Archiwum Parafii św. Mateusza w Kętrzynie).

riatu Prawosławnego Wojska Polskiego.<sup>30</sup> Byli to pierwsi promowani kapelani w historii powojennej formacji granicznej. Dziekan SG ks. mjr K. Tuszyński przekazał wszystkim promowanym gratulacje od Biskupa Polowego Sławoja L. Głódzia.



Pierwsza Komunia św. w kaplicy św. Mateusza 7 maja 2000 r.  
U góry od lewej pani katechетка Krystyna Kalwajtis, ks. mjr dr Zbigniew Kępa  
oraz dzieci: Katarzyna Konowicz, Kamil Kręcisz, Marta Rozbicka, Anna Jakuć,  
Patrik Burdyło, Klaudia Żołnacz, Jakub Zembik, Aleksandra Mokrzycka

<sup>30</sup> Ks. kpt. Z. Kępa, *Promocja dwóch kapelanów Straży Granicznej*, „Nasza Służba”, R. VI (1997) nr 2 (210) z dn. 15-31.01.1997, s. 9.

Aktu promocji oficerskiej dokonał ppłk Marek Bieńkowski, Komendant Główny Straży Granicznej.

Dwukrotnie w ciągu roku, w lutym i w czerwcu, w Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie odbywała się promocja chorążych. Uroczystość promocji zawsze była poprzedzona Mszą św., którą celebrował ks. arcybiskup Edmund Pisz (26.VII.1997 r.) lub ks. bp Jacek Jezierski.<sup>31</sup> Msza św. w miesiącu lutym każdego roku odprawiana była w kaplicy św. Mateusza w koszarach, zaś w czerwcu w bazylice św. Jerzego w Kętrzynie bądź w kościele św. Katarzyny.

Cztery razy do roku w koszarach Straży Granicznej w Kętrzynie odbywało się uroczyste ślubowanie funkcjonariuszy służby kandydackiej, którzy wypełniają obowiązek służby zasadniczej. Ślubowanie poprzedzone było zawsze Mszą św. celebrowaną przez kapelana w koszarowej kaplicy św. Mateusza. Tematem kazań była najczęściej miłość do Ojczyzny, obowiązki chrześcijanina w służbie Straży Granicznej, powinności moralne funkcjonariusza Straży Granicznej oraz treść hasła wypisanego na sztandarze Centrum Szkolenia Straży Granicznej „Bóg-Honor-Ojczyzna”. Ukazywano takie wzory do naśladowania jak: błogosławiony kom. ppor. Władysław Miegoń, mjr Henryk Sucharski, gen. Ignacy Ledóchowski, Romuald Traugutt i in. W czasie ślubowania kapelan udzielał okolicznościowego błogosławieństwa.<sup>32</sup>

Tylko pewna część funkcjonariuszy zawodowych uczestniczy w niedzielnej liturgii w kaplicy św. Mateusza. Zazwyczaj na niedzielną liturgię przychodzą oni do kościołów diecezjalnych, znajdujących się w pobliżu ich miejsca zamieszkania. Jednakże parę razy do roku kapelan zaprasza kadrę zawodową na liturgię do koszarowej kaplicy. Okazją ku

---

<sup>31</sup> M.in.: ks. mjr Z. Kępa, *Promocja pograniczników w Kętrzynie*, „Nasza Służba”, R. VI (1997) nr 16 (124), s. 12; *Po szkole na granicę*, „Gazeta Olsztyńska” z dn. 27 - 28.06.1997; *Promocja*, „Gazeta Kętrzyńska” z dn. 29.06.1997; *Promocja pograniczników*, „Gazeta Kętrzyńska”, R. 1999 nr 26 (457) z dn. 27.06.1999; *Promocja*, „Gazeta Wyborcza” R. 1999 nr 146 (3144) z dn. 25.06.1999, ppłk J. Romaniak, *Promocja pograniczników w Kętrzynie*, „Życie Kętrzyna”, R. 1999 nr 25 (331) z dn. 23.06. 1999; ks. mjr Z. Kępa, *Nowo promowani chorążowie w Bazylice św. Jerzego*, „Bazylika” R. VIII (2000) nr 27 (358), s. 4; ppłk J. Romaniak, *Nowe kadry dla granicy*, „Gazeta Kętrzyńska R. IX (2000) nr 8 (491) z dn. 20.02.2000.

<sup>32</sup> *Młoda formacja*, „Życie Kętrzyna”, R. 2000 nr 52 (410), s. 5.

temu jest Święto Straży Granicznej 16 maja, Święto Niepodległości połączone z kolejnymi awansami, nagrodami i wyróżnieniami oraz odpust parafialny ku czci św. Mateusza Ewangelisty, 21 września.

Odpust parafialny ku czci Patrona Straży Granicznej w dniu 21 września był świętem Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej i Centrum Szkolenia Straży Granicznej. Na uroczystości zapraszano były władze powiatowe i miejskie, księża proboszczowie parafii kętrzyńskich oraz księża kapelani pracujący w sąsiednich garnizonach.

Uroczystości odpustowe były okazją, aby przybliżyć postać św. Mateusza – patrona Straży Granicznej oraz zapoznać z historią duszpasterstwa w formacjach granicznych.<sup>33</sup>

Podczas uroczystości odpustowych obchodzone były różne jubileusze: w 1998 – jubileusz 5-lecia powstania Parafii św. Mateusza, w 2000 – Jubileusz Roku 2000 i równocześnie 15 rocznica święceń kapłańskich ks. proboszcza.

Szczególnym wydarzeniem w 10-letniej historii duszpasterstwa Straży Granicznej w Kętrzynie było nawiedzenie obrazu Matki Bożej Hetmanki Żołnierza Polskiego połączone z misjami parafialnymi w dniach od 6 do 10 października 1999 r.<sup>34</sup> Przez cztery dni trwały modlitewne spotkania połączone z głoszeniem Bożego słowa i sprawowaniem sakramentów świętych. Klimat Misji św. starała się oddać ppor. Krystyna Skarżyńska w artykule zatytułowanym *Maryja Hetmanka w Parafii Straży Granicznej w Kętrzynie*.<sup>35</sup>

„Ceremonię powitania rozpoczyna Komendant CSSG mjr Jarosław Suszek. Nawiązuje on do symboliki obrazu, wyraża nadzieję, że Hetmanka pomoże zjednoczyć środowisko funkcjonariuszy i ich rodzin wokół podstawowych, fundamentalnych wartości. Przedstawiciel kadry Cen-

---

<sup>33</sup> Mjr J. Romaniak, *św. Mateusz Ewangelista...*, op.cit.; *św. Mateusz Ewangelista Patron Straży Granicznej*, „Życie Kętrzyna”, R. 1998 nr 42 (296), s. 13.

<sup>34</sup> Nawiedzenie obrazu Matki Bożej Hetmanki Żołnierza Polskiego odbywało się w Parafii św. Mateusza w Kętrzynie w ramach Misji św. odbywających się w całym Ordynariacie WP; o historii obrazu Matki Bożej Hetmanki Żołnierza Polskiego pisał o. kpt. J. Golonka, *Obraz Bogurodzicy w płaszczu hetmańskim*, „Nasza służba”, R. V (1996) nr 21 (107), s. 3.

<sup>35</sup> Ppor. K. Skarżyńska, *Maryja Hetmanka w Parafii Straży Granicznej w Kętrzynie*, „Nasza Służba” R. VIII (1999) nr 19 (171), s. 9-10.

trum por. Wojciech Marszałek w delegacji dwóch oficerów – funkcjonariuszek wita Matkę Bożą w imieniu wszystkich rodzin mundurowych. [...] W modlitwie zwraca się także do Maryi proboszcz Parafii Straży Granicznej w Kętrzynie ks. mjr dr Z. Kępa: »Pomóż nam wszystkim owocnie przeżyć czas świętych Misji, pierwszych i ostatnich przed III tysiącleciem chrześcijaństwa. Przed Tobą chcemy uciszyć nasze serca niespokojne pytaniem, co przyniesie nam nadchodzący nowy wiek«. Przy blasku pochodni wprowadzamy obraz Hetmanki do kaplicy św. Mateusza».<sup>36</sup>

Jubileusz Roku 2000 był okazją do liturgicznego spotkania dla emerytów i rencistów Wojsk Ochrony Pogranicza i Straży Granicznej, w dniu 16 września w Bazylice św. Jerzego, która była tzw. „kościółem jubileuszowym”.<sup>37</sup>

Ważnym obszarem zaangażowania duszpasterstwa była formacja postaw moralnych funkcjonariuszy Straży Granicznej. Formowanie sumień dokonywało się podczas niedzielnych i świątecznych celebracji Mszy św. połączonych z głoszeniem Bożego słowa. Co roku w Adwencie i w Wielkim Poście w Parafii św. Mateusza organizowano rekolekcje święte. Rekolekcje prowadzili księża kapelani oraz duszpasterze z parafii kętrzyńskich.<sup>38</sup>

Kształtowanie właściwych postaw etycznych było celem spotkań kapelana z funkcjonariuszami tzw. służby kandydackiej, którzy szkolili się w Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie. Zazwyczaj organizowano 3-4 spotkania z kapelanem w każdej grupie szkoleniowej. Kapelan omawiał takie zagadnienia jak: „Duszpasterstwo w Straży Granicznej”, „Szacunek wobec symboli narodowych”, „Etyczno-moralne aspekty ślubowania” i inne.

---

<sup>36</sup> Ibidem.

<sup>37</sup> A. Gajlewicz, *Nabożeństwo jubileuszowe w Kętrzynie*, „Życie Kętrzyna”, R. 2000 nr 38 (396) z dn. 20.09.2000, s. 12; ks. Z. Kępa, *Jubileuszowe nabożeństwo dla mundurowych*, „Bazylika”, R. VIII (2000) nr 35 (366) z dn. 15.10.2000, s. 4.

<sup>38</sup> Rekolekcje prowadzili: w 1996 r. – ks. kpt. K. Gryboś; w 1997 r. – ks. kpt. W. Rawiński i ks. mjr Z. Kępa; w 1998 r. – ks. dr K. Żuchowski i ks. mgr A. Preuss; w 1999 r. – o. mgr W. Skórewicz i ks. dr K. Żuchowski; w 2000 r. ks. mgr J. Gonder i ks. mgr J. Czapiewski.

W 1993 r. do programów szkolenia funkcjonariuszy Straży Granicznej na wszystkich poziomach szkolenia wprowadzono etykę zawodową.<sup>39</sup> Ponieważ do tego czasu nie było etyki zawodowej w tej formacji, zaistniała konieczność zbudowania fundamentów i zrębów nowego przedmiotu. Pewną rolę w powstaniu nowego przedmiotu odegrało duszpasterstwo Straży Granicznej.<sup>40</sup> Kapelan uczestniczył w pracach zespołu przygotowującego konferencję poświęconą etyce zawodowej, której celem było opracowanie zasad etyki funkcjonariusza Straży Granicznej.<sup>41</sup> Podczas tej konferencji, która odbyła się w Kętrzynie w dniach 23-24 września 1999 r., powstały *Zasady etyki funkcjonariusza Straży Granicznej*. Zasady te decyzją Komendanta Głównego Straży Granicznej zostały wprowadzone w życie w dniu 16 maja 2000 r.<sup>42</sup> W celu przybliżenia funkcjonariuszom *Zasad etyki* trzyosobowy zespół pod kierownictwem ks. mjr. dr. Z. Kępy postanowił opracować do nich komentarz.<sup>43</sup>

Ważną dziedziną działalności duszpasterstwa było prowadzenie części wykładów z etyki na każdym poziomie nauczania tj. na kursie podoficerskim, na I i II etapie kształcenia chorążych oraz na kursie oficerskim.

Dla potrzeb formacji w Centrum Szkolenia Straży Granicznej opracowano *Polsko-angielski modlitewnik żołnierza*. Modlitewnik ten ukazał

---

<sup>39</sup> Z. Kępa, 40 lat dyskusji nad kodeksami i zasadami etyki zawodowej. Zarys problematyki ze szczególnym uwzględnieniem formacji mundurowych, [w:] *Etyka zawodowa Straży Granicznej*, Materiały pokonferencyjne, red. J. R. Szczerba, Kętrzyn 2000, s. 44--46.

<sup>40</sup> Ks. mjr K. Tuszyński uczestniczył w tworzeniu programu z etyki zawodowej patrz: ks. mjr Z. Kępa, 40 lat dyskusji..., op.cit.

<sup>41</sup> Mjr J. Szczerba, Zmierzanie ku zasadom etyki zawodowej Straży Granicznej, [w:] *Etyka zawodowa...*, op.cit., s. 9-16.

<sup>42</sup> Decyzja nr 24 Komendanta Głównego Straży Granicznej z 16.05.2000 na temat zasad patrz: ks. mjr Z. Kępa, *Zasady etyczne Straży Granicznej na miarę XXI wieku*, „Nasza Służba”, R. IX (2000) nr 3 (177) z dn. 1-14.02.2000, s. 11; ks. ppłk K. Tuszyński, *Zasady etyki funkcjonariusza Straży Granicznej*, „Nasza Służba”, R. IX (2000) nr 15 (189) z dn. 1-14.09.2000, s. 10.

<sup>43</sup> Z. Kępa, A. Bialic, G. Zygnier, *Projekt komentarza do Zasad etyki funkcjonariusza Straży Granicznej*, „Problemy ochrony granic” nr 14 (2000), s. 151-160.



się w opracowaniu ks. ppłk dr T. Płoskiego i ks. mjr dr Z. Kępy nakładem Ordynariatu Polowego WP.<sup>44</sup>

Ponieważ w Straży Granicznej znajdują się funkcjonariusze różnych wyznań, utworzono w tej formacji duszpasterstwo katolickie, prawosławne i ewangelicko-augsburskie. Opiekę nad funkcjonariuszami prawosławnymi w koszarach w Kętrzynie pełnił ks. chor. Bazyli Taranta, który otrzymał nominację na kapelana Straży Granicznej od arcybiskupa Sawy w dniu 20 grudnia 1995 r.<sup>45</sup> Duszpasterstwo katolickie i prawosławne współpracowało ściśle ze sobą. Kapelani obu kościołów występowali razem podczas spotkań zapoznawczych z kursantami informując o istnieniu i działaniu duszpasterstw chrześcijańskich w Straży Granicznej. Rozwiązywali oni wspólnie niektóre problemy natury moralnej związane ze szkoleniem i ze służbą. Włączali się w spotkania i nabożeństwa organizowane w Tygodniu Ekumenicznym.<sup>46</sup>

Kapelan prawosławny ks. chor. B. Taranta wygłosił kazanie na spotkaniu ekumenicznych w Świętej Lipce w 2000 r. oraz na Mszy św. w bazylice św. Jerzego w Kętrzynie podczas Tygodnia Ekumenicznego w 2001 r. Kapelan prawosławny był zawsze obecny na Mszach św. organizowanych przez duszpasterstwo katolickie przed ślubowaniem, promocją chorążych i promocją oficerską. Co dwa lata duszpasterstwo prawosławne organizowało w cerkwi w Korszach nabożeństwo w intencji Straży Granicznej z udziałem Prawosławnego Biskupa Polowego. W uroczy-

---

<sup>44</sup> *Polsko-angielski modlitewnik żołnierza. A Polish-English Prayer Book for Soldiers*, Warszawa 1999. Recenzję modlitewnika napisał R. Chromiński, *Do NATO z »Modlitewnikiem żołnierza«*, „Niedziela”, R. XLII (1999) nr 3, s. 26.

<sup>45</sup> Ks. prot. B. Taranta, *Ordynariat Prawosławny Wojska Polskiego*, „Biuletyn informacyjny Północ-Wschód” nr 1 [b.r.w.], s. 8-9. W duszpasterstwie prawosławnym pracuje dwóch kapelanów: ks. chor. B. Taranta oraz ks. por. J. Kadyłak. Funkcjonowanie wojskowego duszpasterstwa prawosławnego określa *Statut wewnętrzny Polskiego Autokefalicznego Kościoła Prawosławnego*, r. X: „Duszpasterstwo wojskowe”, § 38. Tekst Statutu został opublikowany w „Wiadomościach prawosławnej Diecezji białostocko-gdańskiej”, R. II (1995) nr 3 (4), s. 10-13.

<sup>46</sup> A. Seweryn, *Kętrzyński ekumenizm*, „Gazeta Kętrzyńska”, R. X (1999) nr 5 (436), s. 2.

stościach uczestniczyła Komenda Centrum, kompania honorowa oraz kadra, także wyznania katolickiego.<sup>47</sup>

W koszarach dostępne były dwa periodyki „Nasza Służba”, dwutygodnik Ordynariatu Polowego WP oraz „Polski Żołnierz Prawosławny” wydawany przez Prawosławny Ordynariat Polowy Wojska Polskiego.



Pielgrzymi z parafii SG św. Mateusza w Częstochowie  
z ks. arcbp. Edmundem Piszczem 12.08.1998

Opiekę duszpasterską nad kombatantami sprawuje duszpasterstwo diecezjalne. Stąd też uroczystości kombatanckie odbywały się w bazylice św. Jerzego<sup>48</sup> lub w kościele św. Katarzyny. Na uroczystości te był jednakże zawsze zapraszany kapelan Straży Granicznej.<sup>49</sup> Parafia św. Ma-

<sup>47</sup> *Straż Graniczna w Korszach*, „Polski Żołnierz Prawosławny”, R. IV (1997) nr 4 (13), październik-listopad-grudzień 1997, s. 10.

<sup>48</sup> *Nowa Wieś* (relacja z poświęcenia i odsłonięcia obelisku AK), „Nasza Służba” R. VI (1997) nr 13 (121), s. 12; R. Raginia, *Hold żołnierzom Armii Krajowej z Ziemi Bracławskiej*, „Gazeta Kętrzyńska”, R. VII (1996) nr 33 (306), s. 2.

<sup>49</sup> Patrz: *W sztafecie pokoleń. Koło AK w Kętrzynie*, oprac. Sekcja historyczna Koła AK w Kętrzynie, Kętrzyn 2000, s. 9-56.

teusza Ewangelisty co roku, w kwietniu, organizuje tzw. uroczystości katyńskie, na które zaprasza wszystkich kombatanatów.<sup>50</sup>

Inspiracją powstania uroczystości katyńskich było istnienie tzw. „kącika katyńskiego” w kaplicy św. Mateusza. „Kącik katyński” to szklana gablota, w której umieszczono urny z ziemią z Ostaszkowa, Miednoje, Katynia, Monte Cassino, Wytycznego (miejsce bitwy żołnierzy Korpusu Ochrony Pogranicza), pól bitewnych Armii Krajowej.<sup>51</sup>

Parafia św. Mateusza roztoczyła opiekę duszpasterską nad emerytami i rencistami mundurowymi. Część emerytów i rencistów Wojsk Ochrony Pogranicza należy do Związku Byłych Żołnierzy Zawodowych. Związek ten zapraszał kapelana na wszystkie spotkania. 1 marca 2001 r. powołano do istnienia komitet założycielski Stowarzyszenia Emerytów i Rencistów Straży Granicznej. Duszpasterstwo Straży Granicznej okazało zainteresowanie nowym stowarzyszeniem, które jest otwarte na usługę duszpasterską.

Parafia św. Mateusza od 1997 r. w okresie bożonarodzeniowym organizowała tzw. spotkania opłatkowe dla wszystkich pracujących w koszarach. Liczba uczestników systematycznie wzrastała, od 80 osób w 1997 r. do 150 osób w 2001 r.

Od listopada 1996 r. w Parafii św. Mateusza prowadzona jest systematycznie katecheza przedmałżeńska. W ciągu roku odbywa się 4-5 serii spotkań po 10 katechez, w których każdorazowo uczestniczy od 45 do 120 osób.<sup>52</sup> Spotkania prowadzą specjaliści z różnych dziedzin: psy-

---

<sup>50</sup> Ks. mjr Z. Kępa, *Kętrzyn*, „Nasza Służba”, R. VII (1998) nr 12 (142) z dn. 15-30.06. 1998, s. 12; ks. mjr Z. Kępa, *Uroczystości katyńskie*, „Gazeta Kętrzyńska”, R. X (1999) nr 18 (449), s. 8.

<sup>51</sup> *Akt przekazania ziemi z miejsc mordu na polskich żołnierzach Korpusu Ochrony Pogranicza i Straży Granicznej*, Słupsk, dn. 06.11.1993 (Archiwum Parafii św. Mateusza w Kętrzynie). Parafia św. Mateusza kolejne urny z ziemią z pól bitewnych Armii Krajowej i spod Monte Cassino otrzymała od koła Związku Armii Krajowej w Kętrzynie w dn. 26.04.1998. Podczas uroczystości katyńskich w kwietniu 1998 r. do wcześniej wspomnianych urn dołączono urny zawierające ziemię z miejsc walki polskich żołnierzy pod Lenino, o Warszawę, o Wał Pomorski oraz o Berlin. Urny te za czasów WOP znajdowały się w sali tradycji Centrum Szkolenia WOP w Kętrzynie.

<sup>52</sup> *Księga katechez przedmałżeńskich Parafii św. Mateusza w Kętrzynie* (Archiwum Parafii św. Mateusza w Kętrzynie).

cholog, lekarz, instruktorka metod naturalnych oraz duszpasterze.<sup>53</sup> Uczestnicy tej formy edukacji prorodzinnej otrzymali świadectwo ukończenia katechez przedmażeńskich, które wymagane jest, aby zawrzeć sakramentalny związek małżeński. Od listopada 1996 r. do lutego 2001 r. w spotkaniach uczestniczyło 1435 funkcjonariuszy, z których 1260 otrzymało świadectwa ukończenia katechizacji.<sup>54</sup>

Parafia św. Mateusza uczestniczyła we wszystkich akcjach charytatywnych ogłaszanych przez Episkopat Polski i Biskupa Polowego. I tak w 1997 r. na powodzian przekazano 530 zł.; w 1999 na pomoc poszkodowanym w wyniku działań wojennych w Kosowie – 227 zł.; w 2000 r. na pomoc katolikom w Zambii – 90 zł.; w 2001 r. na pomoc poszkodowanym w wyniku trzęsienia ziemi w Indiach – 161 zł. Są to relatywnie niewielkie sumy, ale przekraczają one znacznie wielkość niedzielnej tacy, która jest rzędu 10-30 zł.

Dużym zainteresowaniem cieszyła się akcja pomocy dzieciom z Domu Dziecka w Bartoszycach prowadzona od 1999 r. Akcja ta była odpowiedzią na prośbę o pomoc Dyrektora, Wychowawców oraz Dzieci Domu Dziecka skierowaną na adres Parafii SG w Kętrzynie.

Słuchacze oraz kadra Centrum Szkolenia Straży Granicznej przekazali dzieciom z Domu Dziecka w Bartoszycach poprzez Parafię św. Mateusza m.in. obuwie (za 3.695 zł), sprzęt RTV (za 2.339 zł). Ponadto słuchacze obdarowywali dzieci słodyczami i upominkami przy różnych okazjach.<sup>55</sup> Wśród absolwentów Centrum utrzymuje się zwyczaj obdarowywania dzieci z Domu Dziecka darami rzeczowymi z okazji promocji chorążych bądź promocji oficerskiej.

Okres dziesięciu lat duszpasterstwa w Straży Granicznej obfitował w ważne wydarzenia i przemiany. Działalność ks. prał. M. Żuchnika, proboszcza Parafii św. Jerzego w Kętrzynie otworzyła środowisko funkcjonariuszy Straży Granicznej w Kętrzynie na posługę duszpasterską.

---

<sup>53</sup> Katechezy przedmażeńskie prowadzili w latach 1996-2001: mgr S. Syroka – psycholog, mgr M. Fiedorowicz – instruktorka metod naturalnych, G. Piotrowski – lekarz, ks. mgr L. Kuczyński, ks. dr K. Żuchowski, ks. mjr dr Z. Kępa.

<sup>54</sup> *Księga katechez...*, op.cit.

<sup>55</sup> *Dary dzieciom*, „Goniec Bartoszycki” z dn. 14-20.07.2000, s. 2; A. Winiarczyk, *W atmosferze przyjaźni*, „Goniec Bartoszycki” z dn. 22-28.12.2000, s. 2.

W tym czasie nastąpiło wzajemne zbliżenie dwóch instytucji działających w wymiarze lokalnym tj. parafii katolickiej św. Jerzego w Kętrzynie oraz dwóch jednostek organizacyjnych Straży Granicznej w Kętrzynie: Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej i Centrum Szkolenia Straży Granicznej w Kętrzynie. Pobyt ks. K. Tuszyńskiego w koszarach w Kętrzynie zaowocował zbudowaniem struktur parafialnych i dekanalnych duszpasterstwa katolickiego w ramach Ordynariatu Polowego Wojska Polskiego. Od 1996 r. Parafia św. Mateusza starała się wypracować własny styl i rytm dostosowując go do kalendarza działalności dwóch jednostek organizacyjnych Straży Granicznej w Kętrzynie. Był to czas rozwijania różnych form działalności duszpasterskich.

Ponieważ duszpasterstwo powinno reagować na określoną rzeczywistość, dlatego w przyszłości Parafia św. Mateusza w Kętrzynie z pewnością będzie musiała przejść kolejną transformację spowodowaną nowymi zadaniami i wyzwaniem Straży Granicznej, związanymi z przyłączeniem Polski do Unii Europejskiej. Konieczność zmian w pracy duszpasterskiej wywołuje także przemiany w mentalności młodych ludzi, którzy rozpoczynają służbę w Straży Granicznej. Będzie to więc kolejny etap, różniący się od poprzednich, w dziejach bardzo młodego wciąż duszpasterstwa Parafii Straży Granicznej pod wezwaniem św. Mateusza Ewangelisty w Kętrzynie.

